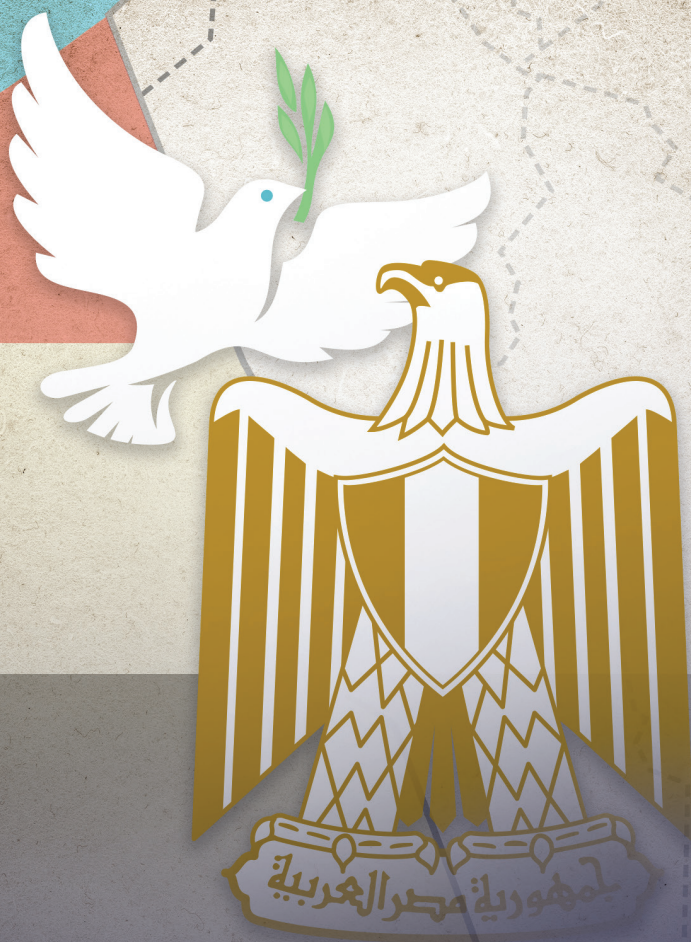

מצרים:

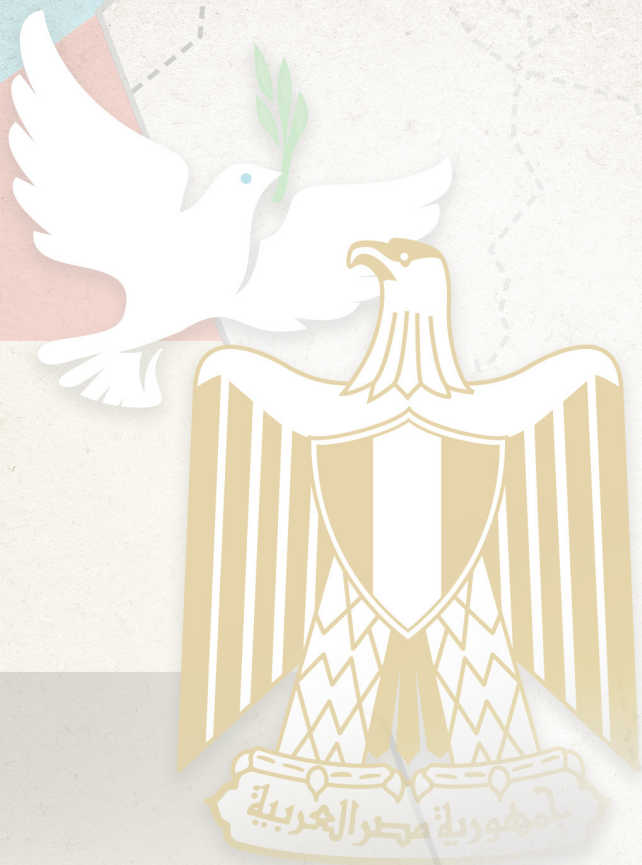
שותפה הכרחית בייצוב רצועת עזה
ב"יום שאחרי המלחמה"

אופיר וינטר

דצמבר 2025

היחידה המדינית-
ביטחונית
של קדן ברל כצנלסון ומכון מיתווים

היחידה המדינית-ביטחונית של קרן ברל כצנלסון ומכון מיתווים מקדמת את "היוזמה הישראלית" - פרדיגמה מדינית לביטחון ישראלי בר-קיימא וליישוב הסכסוך הישראלי-פלסטיני, המבוססת על בלימת מדיניות הסיפוח, גישה אזורית עדכנית וחיזוק פרטנר פלסטיני מתון כאינטרס ביטחוני ישראלי. היחידה פועלת באמצעות פיתוח מדיניות, עבודה עם דרגים נבחרים ומקצועיים בישראל ובקהילה הבין-לאומית ועבודה ציבורית.

כתיבה: אופיר וינטר

עיצוב: עדי רמות

דצמבר 2025

מצרים: שותפה הכרחית בייצוב רצועת עזה ב"יום שאחרי המלחמה"

אופיר וינטר^{*1}

דצמבר 2025

*1 ד"ר אופיר וינטר הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) ומרצה בחוג ללימודי הערבית והאסלאם, אוניברסיטת תל אביב. מחקריו מתמקדים במצרים ובירדן. הוא מחבר הספר "בשם אללה: הפולמוס האסלאמי סביב השלום עם ישראל" (המכון למחקרי ביטחון לאומי, 2024). המחבר מודה לד"ר עומר צנעני, לד"ר רועי קיבריק, לד"ר גיל מורסיאנו ולשגרירה אמירה אורון על הערותיהם המפרות.

תקציר מנהלים

פסגת השלום שנערכה בהובלת הנשיא טראמפ, ב-13 באוקטובר בשארם א-שיח' - לצד יוזמות נוספות שנקטה מאז ה-7 באוקטובר 2023 - המחישו את תפקידה החיוני של מצרים במאמץ לסיום המלחמה בעזה ולעיצוב היום שאחריה. מעמדה האזורי והבינלאומי של מצרים כאחת מנותנות החסות של תוכנית טראמפ לסיום המלחמה, גבולה המשותף עם עזה, קשריה עם ישראל ועם הפלגים הפלסטיניים, ניסיונה ארוך השנים כמתווכת להסדרים ונכונותה ליטול חלק פעיל במהלכים הביטחוניים, הכלכליים והחברתיים המתוכננים - כל אלה מקנים לה יכולות ייחודיות להשפיע על תהליכי הייצוב, השיקום והפיתוח העתידיים ברצועה.

על רקע זה ניצבת ישראל בצומת בחירה בין שתי חלופות אסטרטגיות: הראשונה - קידום מהלכים אזוריים ובינלאומיים להסדרה ברצועת עזה תוך הידוק שיתוף הפעולה עם מצרים, שיפור הדיאלוג עמה, גישור על חילוקי הדעות עמה והתחשבות בדאגותיה תוך עמידה על התביעות הביטחוניות המוצדקות של ישראל. חלופה זו עשויה להישען על אימוץ רכיבים מתוכנית השיקום המקיפה שהציעה מצרים כבר במרץ 2025, ואשר זכתה לתמיכה מצד הליגה הערבית, הארגון לשיתוף פעולה אסלאמי והקהילה הבינלאומית, ושימשה פלטפורמה חשובה גם בוועידה הסעודית-צרפתית באו"ם ובפסגת שארם א-שיח'.

חלופה זו תאפשר לישראל ולמצרים לקדם מכלול אינטרסים משותפים ברצועת עזה: הכנסת כוחות בינלאומיים, ערביים ופלסטיניים שיפעלו לאכיפת הסדר ברצועת עזה ולפירוז; גיבוש הסדרים משותפים לניטור גבולות הרצועה ולאטימתם; שיקום אזרחי וכלכלי של הרצועה; ביסוס שלטון פלסטיני חלופי לחמאס; חיזוק היציבות האזורית והחלשת גורמים אסלאמיסטיים החותרים לערערה; ובשאיפה - יצירת מציאות הסדרית חדשה, שבה יוסר איום הטרור של חמאס מעל ישראל ומצרים, וייסלל נתיב לחזרת רשות פלסטינית מתוקנת לרצועת עזה ולקידום פתרון מדיני מדורג ומותנה בין ישראל לפלסטינים בעתיד לבוא.

למול חלופה זו, עומדת בפני ישראל חלופה נגדית - חידוש המערכה הצבאית נגד חמאס תוך הובלת מהלכים לעומתיים מול מצרים, דוגמת עידוד הגירה מרצון של עזתים, סיפוח שטחים פלסטיניים לישראל והעמקת הבידול בין רצועת עזה לגדה המערבית. חלופה זו תמנע את חזרת הרשות הפלסטינית לרצועת עזה, ולפיכך, קרוב לוודאי שתאלץ את ישראל לבחור בין החלת ממשל צבאי ברצועה או בחלקים ממנה לבין הותרת שלטון חמאס. אם תבחר ישראל בחלופה זו, צפוי הדבר להרתיע את מצרים

מלמלא תפקידים קונסטרוקטיביים ברצועת עזה ביום שאחרי המלחמה, והשפל ביחסי השלום בין ירושלים לקהיר עלול להעמיק.

לשם קידום החלופה הראשונה, שעיקרה הידוק השותפות האסטרטגית בין שתי המדינות וחיזוק הסכם השלום ביניהן, מומלץ לישראל ולמצרים לנקוט את הפעולות הבאות:

❖ גיבוש חזון אסטרטגי משותף וארוך טווח לשתי המדינות לעתיד רצועת עזה תחת שלטון פלסטיני חלופי לחמאס.

❖ שילוב הפתרון העזתי במתווה הדרגתי ומותנה של חזרת הרשות הפלסטינית לעזה וליישוב הבעיה הפלסטינית בכללותה, בכפוף לביצועי הרשות וליכולתה לבסס שלטון מתוקן, אפקטיבי, לגיטימי ושומר שלום, הן ברצועת עזה והן בגדה המערבית.

❖ שיפור שיח וקשב הדדיים בין המדינות תוך התחשבות של כל צד ברגישויות, באינטרסים ובקווים האדומים של הצד האחר, והימנעות מקידום מהלכים חד-צדדיים העלולים להיתפס כאיום.

❖ הגדרת תפקידיה של מצרים בייצוב המצב הביטחוני ברצועת עזה, תוך מחויבות הדדית ברורה ליעד של פירוק חמאס מנשק, שלילת ההתנגדות הפלסטינית החמושה ועצירת דינמיקת "סבבי הלחימה" החוזרים ונשנים בין ישראל לחמאס.

❖ עדכון הנספח הצבאי להסכם השלום בין ישראל למצרים באופן שיחזק את האמון בין הצבאות, תוך גיבוש הסדרים אפקטיביים לפיקוח על מעברי הגבול בין סיני לרצועת עזה, למניעת הברחות נשק ולפריסת כוחות סביב ציר פילדלפי.

❖ קידום מיזמי שיקום, פיתוח כלכלי ובניית תשתיות ופרויקטים ברצועת עזה בהובלת מצרים, ובמימון ערבי ובינלאומי. זאת, תוך התניית התקדמות מיזמים אלה בקידום תהליך החלפת שלטון חמאס ופירוקו מנשק, ובניתוב כספי השיקום למטרות אזרחיות בלבד.

❖ גיבוש חבילה בינלאומית של תמריצים כלכליים למצרים לעידוד מעורבותה החיובית ברצועת עזה.

❖ הקמת פורום בהובלת מצרים, ישראל וארצות הברית - ובהשתתפות שחקנים אזוריים ובינלאומיים נוספים - לתיאום המהלכים לשיקום רצועת עזה, לקידום רפורמות ברשות הפלסטינית, ולעיצוב מתווה הדרגתי ומותנה ליישוב הבעיה הפלסטינית על בסיס חזון שתי המדינות.

יישום המלצות אלו יתרום להעמקת שיתוף הפעולה בין ירושלים לקהיר ולקידום האינטרסים הביטחוניים והאזרחיים שלהן ברצועת עזה. יתרה מכך, הוא יסייע להשבת האמון ההדדי בין הממשלות, הממסדים הביטחוניים והעמים ולהרחבת הקשרים

הבילטרליים והרב-צדדיים ביניהם. כך, בתקווה, יהפוך האתגר העזתי - שהעמיד בתקופת המלחמה בסכנה את הסכם השלום החלוצי בין המדינות - למנוף לשיקום יחסי ישראל-מצרים, ליצירת בסיס איתן לשיתוף פעולה אסטרטגי מתמשך ביניהן ולהרחבת האינטגרציה האזורית.

יוזכר בהקשר זה, כי הסכם השלום בין ישראל ומצרים מקנה יציבות ביטחונית במשך 46 שנים, והוא מהווה נכס אסטרטגי חיוני לשתי המדינות. לפיכך, הוא גם מהווה מודל חיובי לתהליכי שלום עתידיים וליצירת ביטחון ארוך טווח המתבסס על איזון מיטבי בין יחסי עוצמה, המבטיחה את היתרון הצבאי של ישראל, לבין שותפות אינטרסים, המרחיקה את המוטיבציות למלחמה ולעימות בשני הצדדים.

המסמך שלהלן נחלק לארבעה חלקים: רקע היסטורי תמציתי על מעמדה המשתנה של מצרים ברצועת עזה מ-1948 ועד מלחמת "חרבות ברזל"; ניתוח השפעת המלחמה על יחסי ישראל-מצרים; ניתוח התוכניות המצריות לשיקום רצועת עזה ועמדות ישראל בעניין; דיון במרכזיות מצרים ברצועת עזה ובתפקידיה האפשריים "ביום שאחרי המלחמה" במישורים המדיני-ביטחוני, הכלכלי-תשתיתי וההומניטרי-חברתי-חינוכי; המלצות מדיניות שמטרתן כינון שותפות אסטרטגית בין ישראל למצרים בהתמודדות עם האתגר העזתי.

א. רקע היסטורי

רצועת עזה ניצבת במשך עשרות שנים בלב מערכת היחסים בין ישראל למצרים. כוחות צבא מצריים נכנסו לארץ ישראל דרך עזה במלחמת 1948, פליטים פלסטינים רבים מצאו עצמם בסוף המלחמה ברצועה וגבולותיה הגיאוגרפיים הצרים (כ-40 ק"מ לאורך וכ-4-5 לרוחב) נקבעו בהסכם שביתת הנשק בין שתי המדינות, בפברואר 1949. הרצועה הייתה תחת שלטון מנהלי מצרי עד 1967 (להוציא הפסקה קצרה במלחמת סיני, בשנים 1956-1957), אך שטחה מעולם לא סופח אל מצרים ותושביה לא התערו באוכלוסייתה ולא קיבלו אזרחות מצרית. עוד באותן שנים הפכה עזה מקור לאיומים ביטחוניים על ישראל ומעוז של טרור פדאיון, פליטים ועוני, ומוקד חיכוך תמידי המצריך מעורבות בינלאומית ופריסת כוח חירום של האו"ם (UNEF). לאחר מלחמת ששת הימים (1967) הובילה ממשלת אשכול קו ברור לפיו רצועת עזה תסופח לישראל ותושביה יהגרו לארצות בחו"ל. הדבר נמנע בלחץ הקהילה הבינלאומית.²

במרץ 1979 הפכה מצרים - לאחר חמש מלחמות עקובות מדם - למדינה הערבית הראשונה לחתום על הסכם שלום עם ישראל בתום משא ומתן מפרך. כבר אז טרחה להדגיש שלא הפנתה גב לבעיה הפלסטינית ונותרה מחויבת ליישובה. בנאומו ההיסטורי בכנסת ישראל בירושלים בנובמבר 1977 קרא אנואר אל-סאדאת ל"פתרון צודק של הבעיה הפלסטינית", אף שייחס יתר עדיפות להשבת חצי האי סיני לריבונותה של מצרים.³ בעקבות הסכמי קמפ-דיוויד, שנחתמו בספטמבר 1978, החלו ישראל ומצרים לדון בתוכנית להקמת אוטונומיה פלסטינית ביהודה ושומרון וברצועת עזה, אך השיחות בעניינה קרסו תוך שנים ספורות.

בעשורים הבאים נעה ישראל בין השאיפה להתיישב ברצועת עזה לבין התקווה להיפרע מעולה ולמסור אותה לידי מצרים או לידי שלטון פלסטיני שוחר שלום. ויכוח היסטורי עודנו מתנהל בשאלה האם ניתן היה להותיר את רצועת עזה בידי מצרים במסגרת הסכם השלום, אם לאו, אך כיום הוא במידה רבה בבחינת "חלב שנשפך". גם אם היו בישראל מי שקיוו להעביר את הנטל העזתי בחזרה למצרים, לא נמצא להם שותף בקהיר.

ממשיכו של סאדאת, הנשיא חוסני מובארכ, תיווך במאי 1994 את המגעים ל"הסכם קהיר" (המכונה "עזה ויריחו תחילה") בין ישראל לאש"ף, ואילץ את יאסר ערפאת לחתום עליו מול מצלמות הטלוויזיה (תוך שימוש בקללה עסיסית). בינואר 2001 אירח

2 עופר אדרת, "לוי אשכול ב-67: לא ניתן לעזה מספיק מים, והערבים יעזבו", הארץ, 15 בנובמבר 2017.

3 עופרה עופר אורן, "41 שנה לנאומו של אנואר סאדאת בכנסת: 'באתי אליכם בלב פתוח'", Ynet, 12 בנובמבר 2018.

מובארכ את שיחות הקבע בוועידת טאבה, בניסיון אחרון למנוע את קריסת התהליך המדיני עם פרוץ האינתיפאדה השנייה, אך בניגוד לעמדתו התקיפה ב"הסכם קהיר", הפעם נמנע מלהפעיל את מלוא כובד משקלו על הצדדים כדי שיקבלו את הפשרות הנדרשות לחתימה על ההסכם.

במהלך תוכנית ההתנתקות מעזה (2005) שיתוף הפעולה בין ישראל למצרים היה הדוק: הנסיגה הישראלית מציר פילדלפי חייבה תיקון בנספח הצבאי להסכם השלום, במסגרתו הסכימו שתי המדינות על הצבת 750 שוטרי משמר גבול מצרי לאורך הגבול למניעת הברחות ומעבר מחבלים. מצרים הזהירה מפני התחזקות חמאס ועודדה את יו"ר הרשות הפלסטינית, מחמוד עבאס (אבו מאזן), לשותף פעולה עם ישראל במטרה להציג את הנסיגה כהישג של הדיפלומטיה הפלסטינית. לאחר הנסיגה שנעשתה ללא תיאום עם הרשות הפלסטינית, אך בתיאום ישראלי מיצרי. נפתח מעבר רפיח לראשונה כמעבר בינלאומי בשליטה פלסטינית, בפקוק של כוח מטעם האיחוד האירופאי (EUBAM). מצרים בירכה על מהלך ההתנתקות הישראלי, אולם דרשה להפוך אותו למנוף לחידוש תהליך השלום.⁴

לאחר האינתיפאדה השנייה, קריסת תהליך אוסלו בין ישראל לפלסטינים והשתלטות חמאס על רצועת עזה ב-2007, ניצבה מצרים מול מציאות חדשה. הרצועה הצרה, שהייתה תחת ניהולה במשך קרוב לשני עשורים, חזרה לשמש מטרד ושבה ותבעה תשומת לב מיוחדת. קהיר סירבה להכיר בשלטון חמאס וקראה לחזרת הרשות הפלסטינית לעזה. היא סגרה את המעברים מצדו המצרי של הגבול, מה שהוביל בינואר 2008 לפיצוץ הגדר ולנהירת מאות אלפי פלסטינים מהרצועה לרפיח המצרית. במקביל התגברו ההברחות התת-קרקעיות בין סיני לרצועת עזה, מה שחייב את מצרים לתור אחר פתרונות לבלימת התופעה. כתוצאה מכך הפכה בעיית עזה עד מהרה לאיום ביטחוני וכלכלי גם על מצרים.⁵

לאחר פרוץ "האביב הערבי" התמודדה מצרים עם גל טרור עקוב מדם בחצי האי סיני, שגבה אלפי הרוגים ופצועים בקרב כוחות הביטחון והאוכלוסייה האזרחית. באותן שנים שימשה רצועת עזה עורף לוגיסטי לגורמי טרור סלפיים-ג'האדיסטיים בסיני, בעוד שחצי האי שימש קו אספקת נשק וסחורות לשלטון חמאס ברצועה. בין 2013-2018 יצאה מצרים לשורת מבצעים למיגור הטרור וזכתה לשיתוף פעולה מצד ישראל, אשר התירה

4 Eli Podeh, "Israel's 2005 Disengagement from Gaza: a multilateral move under unilateral façade," *Middle Eastern Studies*, 61(5) (2025), pp. 719–735.

5 אופיר וינטר ובר לופו, "עשור להשתלטות חמאס על עזה: נקודת המבט המצרית", בתוך ענת קורץ, אודי דקל ובנדטה ברטי (עורכים), *משבר רצועת עזה: מענה לאתגר* (המכון למחקרי ביטחון לאומי, תל אביב, 2018), עמ' 120–111.

לה להכניס לאזור המפורז בסיני כוחות החורגים מהמגבלות שנקבעו בנספח הצבאי לחוזה השלום.⁶ לפי פרסומים זרים, ישראל אף העבירה לידי מצרים טכנולוגיות צבא ומודיעין מבצעי והפעילה בסיני כלי טיס תוקפים באישורה. מצרים פינתה בשלהי 2014 את רפיח המצרית לטובת יצירת אזור חיץ שנועד למגר את מנהרות ההברחה בגבול הרצועה, והעבירה את התושבים המפונים ל"רפיח החדשה", שם הוכנו עבורם תוכניות שיקום ופיתוח. בהדרגה הגיעה מצרים למסקנה שהרחקת האוכלוסייה המקומית מהאלימות מצריכה אסטרטגיה רב-רבדית המשלבת את המאבק הצבאי בטרור עם רפורמות חברתיות, כלכליות ותשתיות, כדי לגייס תמיכה ולגיטימציה מהתושבים.⁷

בשנות נשיאותו הראשונות של עבד אל-פתאח א-סיסי שררו יחסים עכורים בין מצרים לחמאס. הדחת האחים המוסלמים במצרים ונשיאם מוחמד מורסי, הנחיתה מהלומה על תנועת הבת הפלסטינית שלהם. יתרה מכך, השלטון החדש בקהיר האשים את חמאס בסיוע לטרור בסיני ובאימון פעילים סלפים-ג'האדיסטים בעזה, שהיו מעורבים לאחר מכן בפיוגים במצרים, ואיים בקידום סנקציות נגד התנועה, בהן הובלת הליכים משפטיים להגדרתה כארגון טרור, אם לא תתקן את דרכיה. לאיומים נלווה קמפיין דה-לגיטימציה נגד חמאס, שתוארה בתקשורת המצרית כזרוע הצבאית של האחים המוסלמים.

חמאס מצאה עצמה בבידוד מעמיק בזירה האזורית והבינלאומית, וסבלה ממצוקה כלכלית גוברת ומפגיעה מצטברת במעמדה בציבור הערבי והפלסטיני. לפיכך, במאי 2017 פרסמה התנועה "מסמך עקרונות", בו התנערה מזיקתה לאחים המוסלמים. המסמך סייע לחמאס ולמצרים להגיע להבנות טקטיות, ביטחוניות וכלכליות, במסגרתן החלה חמאס לסייע למצרים במיגור הטרור בסיני.⁸ עם זאת, גם לאחר שיפור היחסים, קהיר המשיכה להתייחס לחמאס בחשדנות כגורם המעיב על משוואת היציבות האזורית. השאיפה המצרית האסטרטגית - שגובתה גם במאמצים אקטיביים לקידום פיוס פנים-פלסטיני - הייתה ונותרה חזרת הרשות הפלסטינית לרצועת עזה וביסוס ישות פלסטינית מאוחדת, אך זו לא התלכדה עם המציאות בשטח ועם העדפת ישראל למדיניות של בידול בין רצועת עזה לגדה המערבית.

חרף הקיפאון המתמשך שנרשם בעשור החולף בתהליך השלום הישראלי-פלסטיני, מצרים הצליחה לבסס מחדש בעשור הקודם את תפקידה כמתווכת - הן בין ישראל

6 חיים קורן, "ישראל ומצרים: שותפות אסטרטגית, ריחוק אזורי?", מיתווים, נובמבר 2018.

7 ג'וני עיסא ואופיר וינטר, "40 שנה לנסיגת ישראל מסיני: האם חצי-האי הפך לחלק ממצרים?", המכון למחקרי ביטחון לאומי, 19 במאי 2022.

8 גלעד שר, לירן אופק ואופיר וינטר, "מסמך העקרונות של חמאס: היפך כושי עורו ונמר חברבורותיו?", עדכן אסטרטגי, 2: 20 (יולי 2017), עמ' 73-85.

לחמאס ולג'האד האסלאמי ברצועת עזה והן בין פת"ח לחמאס בזירה הפנים-פלסטינית, תוך ניסיונות (עקרים ברובם) להביא לפיוס ולאחדות השורה במחנה הפלסטיני. מאז "צוק איתן" ב-2014 ועד "מגן וחץ" ב-2023 סייעה מצרים בגיבוש הסכמי הפסקת אש שהביאו לסיום סבבי הלחימה בין ישראל לפלגים הפלסטיניים ברצועת עזה, ולאחריהם נטלה חלק במימון וביישום תהליכי השיקום. ההתחממות שחלה ב-2021 בקשרי מצרים-קטר (לאחר שנים ארוכות של יריבות מרה בין ההנהגות בקהיר ובדוחה עקב תמיכת קטר באחים המוסלמים) יצרה דינמיקה של שיתוף פעולה בין שתי המדינות, שהחלו ממלאות תפקידים משלימים במאמצי ההרגעה וההסדרה ברצועה, תוך שימוש במקלות ובגזרים העומדים לרשותן.⁹

מצרים התגלתה לרוב כמתווכת יעילה, אך לנגד עיניה עמדו כל העת באופן טבעי גם האינטרסים הלאומיים שלה: במישור המדיני, התיווך העניק למצרים מעמד אזורי ובינלאומי וזיכה את מנהיגיה בהכרה וביוקרה; במישור הביטחוני, תפקידה בעזה הקנה לה מנופי לחץ והשפעה על חמאס ויכולת לרסן זליגת איומי טרור בין הרצועה לחצי האי סיני; במישור הכלכלי, מצרים - וגורמים המקורבים להנהגתה - גזרו דיבידנדים כלכליים מהשליטה במעבר רפיח ומהמעורבות בתהליכי השיקום; ובמישור ההומניטרי, העברת הסיוע לעזתים הקלה על מצרים ומשטרה לשמר דימוי של סולידריות עם הפלסטינים בעתות משבר.

לסיכום, מצרים סייעה לישראל לאורך השנים ברצועת עזה בהגעה להבנות מול הפלגים הפלסטיניים בין סבב לחימה ומשנהו, כחלק ממצואות "ניהול הסכסוך". בה בעת, היא לא נטשה את אמונתה בחזון שתי המדינות כמענה הרצוי והצודק ליישוב העניין הפלסטיני וכתנאי יסודי להרחבת הנורמליזציה, ודחתה על הסף רעיונות ישראלים שנועדו לפתור את בעיית רצועת עזה "על גבה של מצרים". לצד הבעבוע העזתי המתמיד, הסכם השלום בין ישראל למצרים ביסס את מעמדו כנכס אסטרטגי עבור שני הצדדים: הוא סיפק גבול שקט ויציב יחסית במשך קרוב לחמישה עשורים, חסך שפיכות דמים ואפשר הפניית כוח אדם ומשאבים לזירות אחרות. יתרה מכך, ההסכם הניח בסיס לגיבוש חזית אזורית משותפת להתמודדות עם איומים אזוריים בהובלה אמריקאית והיווה אבן פינה ביציבות האזור ותקדים חלוצי שהעניק לגיטימציה למדינות ערביות נוספות להצטרף לדרך השלום. כמו כן, חרף אופיו ה"קר", הוא ייצר מגוון שיתופי פעולה חשובים בין המדינות בתחומי האנרגיה, התעשייה, הסחר והתיירות.

9 יואל גוז'נסקי ואופיר וינטר, "טובות השתיים מן האחת: תפקידן של קטר ומצרים במבצע 'עלות השחר'", מבט על, גיליון 1636, 22 באוגוסט 2022.

ב. יחסי ישראל-מצרים מאז 7 באוקטובר

מתקפת 7 באוקטובר זעזעה את הסדר שהתקבע ברצועת עזה לאורך תקופת שלטון חמאס בחסות ישראל ומצרים, והעידה כי גישת ניהול הסכסוך אינה בת-קיימא עוד. התברר כי לא היה די בתיאום הביטחוני בין ירושלים וקהיר לרצועת עזה כדי לבלום את ההברחות ולמנוע את ההתעצמות הצבאית של חמאס, כאשר בצד התמיכה הקטריית בחמאס באישור ובעידוד ממשלת ישראל, חלק מאמצעי הלחימה שצבר הארגון הגיעו גם מכיוון מצרים - מתחת לקרקע ובעיקר מעליה. בישראל עלו האשמות, שלובו ברשתות החברתיות על ידי קמפיין השפעה ששם לו למטרה לפגוע ביחסי המדינות,¹⁰ לפיהן הברחות הנשק לעזה היו תולדה של חוסר משילות מצרית מספקת בסיני, קניית קצינים מצרים בכספי שוחד ואף העלמת עין מכוונת העומדת, לכאורה, בסתירה למחויבות המצרית להסכם השלום. שר האוצר, בצלאל סמוטריץ', אף הצהיר שמצרים "נושאת באחריות לא מבוטלת לאירועי 7 באוקטובר". בתגובה, משרד החוץ המצרי דחה בתוקף את הטענות וכינה אותן "לא אחראיות ומסיתות". אחרים במצרים הטילו על ישראל את האחריות להתעצמות חמאס, בין היתר על רקע העברות הכספים מקטר לחמאס באישור ראש הממשלה, בנימין נתניהו.¹¹

לאורך מלחמת "חרבות ברזל" צפו מתחים בין שתי המדינות סביב שורה של נושאים: בעוד ישראל אימצה את תוכנית דונלד טראמפ לעידוד הגירה מרצון של תושבי עזה, מצרים התנגדה לה בתוקף: מבחינה פוליטית-מוסרית, היא דחתה פתרון העוקף הסדר צודק - לשיטתה - של הבעיה הפלסטינית בפלסטין. מבחינה ביטחונית-אסטרטגית, היא הביעה חרדה אותנטית ממעבר מאסיבי של תושבים עזתיים לשטחה - תרחיש שעלול לערער את יציבותה הביטחונית, להפוך את סיני לבסיס התנגדות אלימה לישראל (באופן שגם יסכן את הסכם השלום המצרי-ישראלי) ולהטיל עליה עול כלכלי ודמוגרפי.¹² הסירוב המוחלט לדון על תוכנית טראמפ הוביל את א-סיסי לוותר בפברואר 2025 על מפגש פסגה עם מקבילו האמריקאי בבית הלבן ולקדם תוכנית מצרית אלטרנטיבית לסיום המלחמה ולשיקום עזה (כמוצג ביתר פירוט בהמשך).¹³

10 בר פלג ועומר בן יעקב, "קטאר חיונית, מצרים בעייתית: כך נמשך הקמפיין הקטארי במהלך המלחמה, עד שנמחק מהרשת", הארץ, 19 במאי 2025.

11 עומר שחר ודקלה אהרן שפרן, "סמוטריץ': 'המצרים נושאים באחריות לא מבוטלת ל-7 באוקטובר'", כאן, 12 בפברואר 2024.

12 שחר קליימן, "נשיא מצרים: 'סיני? אפשר לגרש עזתיים לנגב'", ישראל היום, 18 באוקטובר 2023.

13 Reuters, "Egypt's President Sisi to stay away from White House if Gaza displacement on agenda," February 13, 2025.

נושא מחלוקת משמעותי נוסף בין המדינות היה המקום המיועד לרשות הפלסטינית בעזה והחיבור בין הרצועה לגדה המערבית. בעוד ישראל הביעה התנגדות למסירת השלטון ברצועה לידי אבו מאזן, מצרים עמדה על הצורך בעיצוב מתווה להחזרת הרשות הפלסטינית כגוף הפוליטי היחיד שיכול לייצג את הפלסטינים ולזכות בלגיטימיות פנימית וחיצונית רחבה. תפיסה מצרית זו מקובלת גם על הקהילה הבינלאומית ועל מרבית מדינות האזור. יתרה מכך, בראיית מצרים לא ניתן לפתור את בעיית רצועת עזה כסוגייה שעומדת בפני עצמה, במנותק מהגדה המערבית ומהבעיה הפלסטינית, אלא יש לפעול להסדרתה בזיקה למכלול הפלסטיני. לשיטתה של קהיר, בהעדר יצירת אופק מדיני אמיתי שיוביל בהדרגה למציאות של שתי מדינות, תישאר הבעיה הפלסטינית בעבוע תמידי המאיים על מצרים גופא ועל יציבות האזור.

גם לגבי אופן ההתמודדות עם חמאס היו המדינות חלוקות: ישראל קבעה כיעד אסטרטגי את השמדת היכולות הצבאיות והשלטוניות של חמאס ("ניצחון מוחלט"). מצרים, לעומת זאת, הטילה ספק בהיתכנות מימוש יעד זה במלואו בפרק זמן סביר מבחינתה, אם בכלל. זאת במיוחד בצל השלכותיה השליליות של המלחמה על כלכלתה ועל ביטחונה. יתרה מכך, מצרים ביטאה תפיסה אמביוולנטית כלפי חמאס: מצד אחד, היא מתחה ביקורת על סירוב הארגון למסור את נשקו לרשות הפלסטינית ולהכיר בה¹⁴; מצד שני, היא ראתה בחמאס חלק מהחברה הפלסטינית וכוח התנגדות שנהנה מלגיטימיות ציבורית רחבה, ושפירוקו מנשקו עשוי להתאפשר רק בהסכמה. לפיכך, היא נטתה - לפחות, בטווח הקצר - להותיר את חמאס כגורם מוחלש בזירה, כזה שלא יהווה ספווילר לחזרת הרשות הפלסטינית לעזה ולהתבססותה מחדש, ושלא ייאלץ כוחות ערביים או פלסטיניים להילחם בו.¹⁵ כן, היא נזהרה מלשלול על הסף את המשך האחיזה של חמאס בנשק, כל עוד אין אופק מדיני אמיתי להקמת מדינה פלסטינית, שיסיר את המניע והצידוק, לכאורה, להתנגדות החמושה.¹⁶ בתוכנית שהציג טראמפ באוקטובר 2025 לסיום המלחמה, אומצה במידה רבה הגישה המצרית הדוגלת בפירוק חמאס מנשקה, אך רואה בו תהליך מדורג שייצא לפועל בשוך הקרבות.¹⁷

המחלוקות שהתגלעו בין ישראל למצרים לאורך המלחמה נגעו לשלוש סוגיות נוספות: ראשית, פריסת כוחות צה"ל בשטח הרצועה ובפרט בציר פילדלפי כאשר כוחות צבא

14 למשל: עבד אל-מנעם סעיד, "בעיית פתרון שתי המדינות", אל-מצרי אל-יום, 31 באוגוסט 2025.

15 למשל: "מבט ליום שאחרי: עתיד רצועת עזה", ECSS, 2023.

16 "מאמרים ביומון הממסדי המצרי אל אהראם מתנגדים לפירוק חמאס מנשקו: יאפשר לישראל לספח את רצועת עזה ולגרש את תושביה", ממרי, 17 באפריל 2025.

17 איתמר אייכנר, ליאור בן ארי ודינאל אדלסון, "טראמפ פרסם את תוכנית סיום המלחמה: החטופים ישוחררו תוך 72 שעות - תמורת 250 אסירי עולם", Ynet, 29 בספטמבר 2025.

מצריים מצויים מעברו השני של הגבול; שנית, מנגנוני הבקרה הדרושים למניעת הברחות לאורך ציר פילדלפי ובמעברי הגבול ברפיח. בכירי צבא ישראל ומצרים ניהלו שיח בנושא, אשר נקטע עקב כניסת ישראל לרפיח בטרם הושגו הסכמות.¹⁸ שלישית, הסיוע ההומניטרי הנכנס ממצרים לרצועת עזה, בידוקו וחלוקתו. מצרים - בהיותה שער לעזה - ראתה בסיוע זה אפיק להפגנת סולידריות עם הפלסטינים ולמניעת משבר הומניטרי שעלול לגלוש לשטחה. חשיבות הנושא גברה נוכח החמרת המצוקה בעזה וניצולה על ידי האחים המוסלמים כדי לנגח את ממשלת מצרים על אוזלת ידה ולהפעיל עליה לחצים לסייע ל"התנגדות". בד בבד, מצרים ראתה בסיוע אמצעי לגזור דיבידנדים מדיניים וכלכליים ולחזק את מעמדה ונכסיותה האזוריים והבינלאומיים.

לצד ההכרה המצרית בהשפעה של קטר על חמאס וביכולתה לסייע להשגת עסקאות חטופים והסכמי הפסקת אש, מתחת לפני השטח שררה מורת רוח מצרית מהתפקיד הדומיננטי שהעניקו ישראל וארצות הברית לקטר במגעי התיווך. בתקופות מסוימות, מרכז הכובד של מאמצי התיווך עבר מקהיר לדוחה, מקום מושבה של חמאס, בד בבד עם אובדן מנוף הלחץ העוצמתי ביותר שהיה למצרים על חמאס - השליטה במעבר רפיח. כמו כן, התחזקות מעמדה של קטר על חשבון מצרים במאמצי התיווך לאחר ה-7 באוקטובר נבעה מעמדת הכוח שעמה הגיעה חמאס למשא ומתן עם ישראל, כשבידיה חטופים רבים, מה שהקל עליה לכפות את מעורבותה של מתווכת המארכת את הנהגתה ותומכת בהישרדותה. זאת ועוד, בין גורמי הממשל בישראל ובארצות הברית היו שתמכו בתיווך הקטרי והאמינו ביעילותו.¹⁹

חרף איומים מצריים פומביים כי הסכם השלום ייפגע בהינתן פעולות ישראליות שיאיימו על הביטחון הלאומי של מצרים והעדר שיח ישיר ורציף לאורך המלחמה בין א-סיסי לנתניהו, הדיאלוג הביטחוני-אסטרטגי השקט בין גופי הביטחון נשמר בקפידה וסייע לגישור על פערים טקטיים ולמניעת אי-הבנות בין הצדדים. זאת ועוד, הסכם השלום בן 46 השנים בין ישראל למצרים הוכיח - ולא בפעם הראשונה - את עמידותו בפני משברים, כולל במציאות של מלחמה עקובה מדם וממושכת. קהיר אמנם נקטה צעדי צינון, כגון עיכוב האמנת השגריר הישראלי החדש במצרים והחזרה בפועל של שגרירה בתל אביב, אך נותרה נאמנה לבחירתה האסטרטגית בשלום ולא ניתקה את יחסיה הדיפלומטיים עם ישראל. עם זאת, חזרת היחסים למסלולם עודנה תלויה ביישום התוכנית לסיום המלחמה, שנחתמה באוקטובר 2025 בשארם א-שיח' על ידי מצרים,

18 שירז תקווה וגילי כהן, "דיווח: ישראל תיסוג מציר פילדלפי; לשכת ראש הממשלה: 'פייק מוחלט'", כאן, 12 ביולי 2024.

19 מורן זגה, אריאל אדמוני ומריאן בשאראת, "מדיניות ישראל כלפי קטר לאחר השבעה באוקטובר", מיתווים, נובמבר 2023.

ארצות הברית, קטר ותורכיה, בחסות הנשיא טראמפ.²⁰

לצד חילוקי הדעות שעלו במלחמה, חולקות שתי המדינות אינטרסים אסטרטגיים דומים ביחס לעזה: הפחתת האיום הביטחוני הנשקף לשתייהן מהרצועה והצרת צעדיהם של גורמי טרור רדיקליים משני עברי הגבול; החלפת שלטון חמאס ברצועת עזה בגורם שלטוני חלופי, יציב ושומר שלום המשתף פעולה עם סביבתו; צמצום השפעות אסלאמיסטיות רדיקליות - למשל, איראניות, תורכיות וקטריות - ברצועת עזה; סיכול הברחות נשק וסחורות בין מצרים לעזה, תוך שיתוף פעולה בניטור הגבול בין הרצועה לחצי האי סיני; ושיתוף פעולה רב-צדדי בו ייטלו חלק ישראל ומצרים בתחומי הכלכלה, הסחר, האנרגיה, התעבורה והתשתיות, באופן שיתמוך בעיצוב מציאות יציבה של שלום, ביטחון ושגשוג ברצועת עזה לאורך זמן.

20 אחמד עדלי, "האם עצירת המלחמה בעזה תרגיע את המתיחויות בין מצרים לישראל?", אל-שרק אל-אוסט, 14 באוקטובר 2025.

ג. התוכנית המצרית לשיקום עזה

נכונותה של מצרים למלא תפקיד מרכזי ברצועת עזה ובזירה הפלסטינית ניכרה לאורך המלחמה במספר מתווים שפיתחה והציעה לסיומה. מאמציה הגיעו לשיאם במרץ 2025, כאשר הליגה הערבית אישרה את התוכנית המצרית לשיקום ולפיתוח עזה,²¹ בין השאר במענה לתוכנית הנשיא טראמפ להגירת פלסטינים מרצועת עזה.²² התוכנית המצרית נועדה למטרות אופרטיביות, ולא הצהרתיות בלבד, והסתמכה על מחקרים מטעם הבנק העולמי וסוכנות הפיתוח של האו"ם.²³ מאז הצגתה חזרה מצרים במספר הזדמנויות על מחויבותה לתוכנית. במרץ 2025 גם אושררה התוכנית בכינוס החירום של הארגון לשיתוף פעולה אסלאמי בג'דה,²⁴ וביוני 2025 הוזכרה ואף נעשה בה שימוש במסגרת "הצהרת ניו יורק", שניתנה בתום ועידה בינלאומית לקידום הסדר שלום לבעיה הפלסטינית ולפתרון שתי המדינות שנערכה באו"ם בחסות צרפתית וסעודית ובתמיכה מצרית וערבית רחבה.²⁵ רבים ממרכיבי התוכנית המצרית אף אומצו על ידי הנשיא טראמפ בפסגת שארם א-שיח' באוקטובר 2025, כבסיס למאמצי השיקום.²⁶

על פי התוכנית המצרית, סיום המלחמה והצבת אופק להסדר מדיני הם בסיס הכרחי לשיקום עזה ולמתן מענה שורשי וארוך טווח לאלימות ולטרור. מפת הדרכים המוצעת בה נפרשת על פני חמש שנים (עד 2030) ומתחלקת לשלושה שלבים: בשלב הראשון (שימשך שישה חודשים, ועלותו שלושה מיליארד דולר) תוכרז הפסקת אש קבועה שתכלול מענה הומניטרי ראשוני, יוקם מנהל טכנוקרטי אזרחי פלסטיני שיחליף את חמאס וינהל את עזה במשך שישה חודשים וייכנסו כוחות שיטור פלסטיניים, שהוכשרו במצרים ובירדן, ואשר יסייעו לחזרת הרשות הפלסטינית, בכפוף לרפורמות עמוקות. בשלבים השני (שימשך שנתיים ועלותו 20 מיליארד דולר) והשלישי (שימשך שנתיים וחצי ועלותו 30 מיליארד דולר), תותנע תכנית מקיפה לשיקום הדיור, החקלאות, הסחר, התעסוקה, השירותים הסוציאליים, מערכות החינוך והבריאות ותשתיות התעבורה,

21 "Early Recovery, Reconstruction, and Development of Gaza," March 2025.

22 פתחיה אל-דח'אח'ני, "פסגת פלסטין אימצה את התוכנית המצרית להתאוששות מהירה ושיקום עזה", אל-שרק אל-אוסט, 4 במרץ 2025.

23 דינא איהאב, "פסגת החירום הערבית בקהיר: עמדה מאוחדת מול הסכנות לחיסול הבעיה הפלסטינית", שאף, 5 במרץ 2025.

24 Agencies and Jacob Magid, "Islamic nations adopt Arab counter to Trump's Gaza takeover plan," *Times of Israel*, March 8, 2025.

25 "New York Declaration on the Peaceful Settlement of the Question of Palestine and the Implementation of the Two-State Solution", July 29, 2025.

26 "התכנית המצרית לשיקום עזה ומכלול אתגריה", אל-ערבי אל-ג'דיד, 15 באוקטובר 2025.

המים והחשמל ברצועת עזה.

מימון התוכנית אמור להסתמך על תרומות בינלאומיות ממספר מקורות: האו"ם, מוסדות פיננסים בינלאומיים, מדינות תורמות, קרנות השקעה, סוכנויות פיתוח ממשלתיות, בנקים לפיתוח, השקעות של תאגידים רב-לאומיים וארגוני חברה אזרחית. לשם מימושה תוקם קרן נאמנות בפקוח בינלאומי, שתסייע בניהול ההתחייבויות הפיננסיות, תבטיח שקיפות ותפקח על השימוש במשאבים שיוקצו לה. בנוסף, תכונס ועידת שרים בקהיר בהשתתפות השחקנים המעורבים, ובתיאום עם הרשות הפלסטינית והאו"ם, אשר תשמש פלטפורמה לגיוס המשאבים הדרושים לשיקום עזה ותדון בפרויקטים המוצעים. בניגוד לרוח תוכנית 20 הנקודות של טראמפ, אופי מימון השיקום ייעשה על בסיס פילנטרופי יותר מאשר רווחי. עם זאת, צפוי קושי בגיוס הון מפרצי ללא ערבויות מהימנות להפסקת אש קבועה ויציבה ולפירוק חמאס מנשקה.²⁷

התוכנית המצרית עמוסת פרטים טכניים ולוגיסטיים, אך גמישה לשינויים ולתיקונים, הן מצד הרשות הפלסטינית (שהעבירה לקהיר את הערותיה) והן מצד ישראל (שטרם עשתה כן). תכליתה לשמש בסיס לשיח על הסדר: פרטיה המדויקים (כגון משך הזמן, תנאים למעבר משלב לשלב, זהות העומדים בראש המנהל הטכנוקרטי, התפקיד של ישראל ומדינות האזור וכו') פתוחים לדיון מרגע שהצדדים יקבלו את קוויה הכלליים כמסגרת עקרונית.

מנקודת מבטה של קהיר, התוכנית נועדה לשרת מגוון יעדים: להציע חלופה ערבית ולסכל תוכניות לעקירת האוכלוסייה הפלסטינית מרצועת עזה (נוסח תוכניתו הראשונה של טראמפ) או לסיפוח לישראל של שטחים פלסטיניים, אשר עלולות בראיית קהיר לערער את יסודות השלום במזרח התיכון; לקדם סיום של המלחמה במטרה לצמצם את נזקיה הכלכליים; להביא לשיפור המצב ההומניטרי ברצועת עזה ולהתחיל בתהליכי השיקום; להעמיד גורם שלטוני חלופי לחמאס, שיסלול את הדרך לחזרה של הרשות הפלסטינית לרצועת עזה; ליצור אופק לפתרון הבעיה הפלסטינית במתווה של "שתי מדינות"; ליצור מעטפת תמיכה אזורית ובינלאומית - במעורבות ארצות הברית - העומדת מאחורי התוכנית ונכונה לסייע בהוצאתה לפועל.

ישראל הרשמית דחתה במרץ 2025 את התוכנית המצרית והביעה העדפה ליישום תכנית טראמפ להגירה מרצון מהרצועה, בעוד הרשות הפלסטינית ואף חמאס קידמו אותה בברכה.²⁸ ראש האופוזיציה וראש הממשלה לשעבר, יאיר לפיד, הציע בפברואר

27 דני זקן, "תהליך סיום המלחמה על סף קריסה: האזהרה החריגה של סעודיה ואיחוד האמירויות", ישראל היום, 16 באוקטובר 2025.

28 Reuters, "Israel criticizes Cairo Arab summit outcome, Hamas welcomes it," March 5, 2025.

2025 שמצרים תקבל מנדט על הרצועה למשך 15 שנים בתמורה למחיקת חובה החיצוני (מעל 150 מיליארד דולר) על ידי הקהילה הבינלאומית.²⁹ דובר משרד החוץ המצרי דחה את הרעיון והגדיר אותו כ"חצי פתרון" שאינו מביא ליישובו הסופי של הסכסוך.³⁰ בראייתה של מצרים, נטילת אחריות מצרית לניהול רצועת עזה רצופת סכנות, בכללן: הרג חיילים מצרים על ידי חמאס; האשמת מצרים בבגידה ובשיתוף פעולה עם ישראל; התמודדות עם פיגועים העלולים לצאת מתחום אחריותה ולפגוע בהסכם השלום עם ישראל; ניהול מערכת פוליטית ושבטית סבוכה, שתגרוור חיכוכים עם תושבי עזה ותעכיר את יחסיה של מצרים עם הפלסטינים.

29 יערה שפירא והילה אהרן שפרן, "מצרים תשלוט בעזה בתמורה למחיקת חובתיה: תוכנית לפיד ליום שאחרי המלחמה", כאן, 25 בפברואר 2025.

30 "מצרים דוחה את ההצעה למנדט בעזה", אל-ג'זירה, 26 בפברואר 2025.

ד. לקראת "היום שאחרי המלחמה": מרכזיותה של מצרים בזירה הפלסטינית

ביום שאחרי המלחמה צפויה מצרים לשמש שחקנית מפתח - שאין לה תחליף - בעיצוב המציאות ברצועת עזה בפרט והזירה הפלסטינית בכלל בכל הסדר עתידי. התפקיד המרכזי המיועד למצרים נשען על עובדות יסוד היסטוריות, גיאוגרפיות ופוליטיות מוצקות. ראשית, מעמדה המסורתי המוביל ביחסי ישראל-ערב, בזירה הפלסטינית ובמערכת האזורית והבינלאומית. מעמד זה מתבסס על הסכם השלום החלוצי שערכה עם ישראל, על הגבול הארוך שחולקות שתי המדינות, על המיקום של מצרים על מפת האזור ועל המסדרון בן 14 ק"מ של ציר פילדלפי. לפיכך, פתרונות ביטחוניים לחסימת מנהרות ההברחה בגבול, כגון הקמת מכשול קרקעי, פריסת כוחות בינלאומיים והצבת אמצעי התרעה תת-קרקעיים - כל אלה יחייבו תיאום עמוק עם מצרים. שילובה של מצרים בהסדרי הביטחון העתידיים ברצועה הוא תנאי הכרחי ליישום פתרונות שימנעו את סבב הלחימה הבא.

שנית, מצרים מחזיקה במנוף השפעה פוטנציאלי רב-עוצמה הנגזר מסמיכותה לרצועת עזה: מעברי הגבול "רפיח" ו"סלאח א-דין" בגבול עזה-מצרים - ככל שפעילותם תתחדש בתום המלחמה - הם שערי הכניסה והיציאה היבשתיים היחידים לרצועת עזה וממנה למעבר אנשים וסחורות, שלא נתונים לשליטתה הבלעדית של ישראל ולא מובילים לשטחה. מנוף זה הופך את מצרים לשחקנית חיונית המסוגלת להשפיע על יכולתו של כל שלטון עתידי בעזה להעניק חופש תנועה לאזרחיו, להתחבר לעולם החיצון ולשקם את הכלכלה והתשתיות ברצועה, כמו גם להקשות על ניסיונותיהם של גורמי טרור עזתיים, בראשם החמאס והג'האד האסלאמי, לבנות מחדש את יכולותיהם הצבאיות והשלטוניות.

שלישית, מצרים צפויה למלא לאחר המלחמה תפקידים מרכזיים בתהליך שיקום עזה, בייצוב השלטון החדש ובביסוס מחדש של הרשות הפלסטינית כגורם השלטוני הדומיננטי בה. בדומה לישראל, היא מעוניינת בסיום שליטת חמאס ברצועה ובהכפפת נשקה לשלטון פלסטיני לגיטימי. לזכותה עומדים ערוצי קשר ושיח עם הפלגים הפלסטיניים המרכזיים, הן פת"ח והרשות הפלסטינית והן חמאס והג'האד האסלאמי, לצד ניסיונה העשיר בתיווך הישראלי-פלסטיני והפנים-פלסטיני וההכרה הערבית והבינלאומית הרחבה בתפקידה הייחודי. זאת ועוד, למצרים ניסיון קודם בשיקום עזה לאחר סבבי לחימה בין ישראל לחמאס, אם כי בקנה מידה קטן מזה שיידרש לאחר המלחמה, וביכולתה לשמש נתיב לכניסת סיוע הומניטרי, כלים הנדסיים, חברות בנייה

וחומרי גלם הנחוצים לבנייתה מחדש של הרצועה. יש לה גם אינטרס בהצלחת מאמצי השיקום כדי להימנע ממעבר מאסיבי של פליטים מעזה לשטחה.

רביעית, למצרים אינטרסים כלכליים בעיצוב סדר יציב ברצועת עזה. המלחמה שפרצה ב-7 באוקטובר פגעה ברווחי תעלת סואץ בשל המתקפות החות'יות בים האדום, גבתה מהאוצר המצרי בשנתיים שחלפו מפריצתה למעלה מ-9 מיליארד דולר וחידדה את ההכרה של קהיר בנזק הישיר הגלום לה בכל הסלמה עתידית ברצועה. יתרה מכך, מצרים עשויה לגזור רווחים כלכליים ישירים בהיותה צינור למעבר ולכניסה של כספים, כלים הנדסיים וחומרי גלם במסגרת השתתפות חברות בנייה וספקים מצריים בהוצאה לפועל של תהליכי השיקום.

חמישית, למצרים אינטרסים ביטחוניים בעיצוב סדר יציב בעזה, נוכח זיקות גומלין בין איומי הטרור ברצועה ובחצי האי סיני, השלובים זה בזה. בעשור הקודם הוכח כי התחזקות גורמי טרור מעברו האחד של הגבול מזינה את האיומים בעברו האחר, ולהיפך. גורמים אלה סיכנו את הביטחון הלאומי של מצרים וישראל, ויצרו בסיס לשיתוף פעולה מתמשך בין המדינות בגיבוש פתרונות מתואמים ומתוכללים, אשר התפתח לכדי קשרי אמון עמוקים ומתמשכים בין גורמי הביטחון בשני הצדדים.

התפקיד של מצרים בעזה אינו סטטי, ולא מן הנמנע שיחול בעתיד שינוי במעמדה. כך למשל, במהלך מלחמת "חרבות ברזל" כבשה ישראל את ציר פילדלפי וניתקה בכך את רצועת עזה ממצרים. מהלך זה נועד ליטול מחמאס סמל ריבונות חשוב בדמות שליטה במעברי הגבול ולחסום צירי הברחת נשק לרצועה, אך הוא גם שמט מידי מצרים מנוף השפעה מרכזי. מכל מקום, בהנחה שיתעצב משטר ביטחון חדש וקבוע בגבול עזה בתום המלחמה, סביר שמצרים תיטול בו חלק. מנגד, צעדים ישראלים שייתפסו במצרים כפגיעה בגבולה הריבוני, דוגמת עידוד מעבר לא חוקי של עזתים לחצי האי סיני, יעמידו את מחויבותה להסכם השלום בסכנה, ועלולים גם לפגוע בתפקידיה החיוביים הפוטנציאליים ברצועת עזה.

1) תפקידיה האפשריים של מצרים במישור המדיני והביטחוני

ישראל ומצרים חולקות קשת רחבה של אינטרסים מדיניים-ביטחוניים משותפים בזירה העזתית, בכללם: החלשה משמעותית של חמאס וסיום שלטונו; הקמת מסגרת שלטונית פלסטינית חדשה ויציבה ברצועת עזה, שתסכל פעילות טרור משטח הרצועה כלפי ישראל ומצרים ותהיה נכונה להגעה להסדרי קבע מדיניים בדרכי שלום; מניעת חדירה של גורמים רדיקליים המזוהים עם ציר ההתנגדות ואיראן לרצועת עזה; וגיבוש מנגנוני ביטחון מוסכמים לאורך ציר פילדלפי, שיבטיחו מניעת חיכוכים בין צבאות ישראל ומצרים ויחזקו את יכולת לסכל הברחות נשק מסיני לשטח הרצועה ולמנוע

בכפוף ליצירת נתיב אמין לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני על בסיס פתרון שתי המדינות, אינטרסים חופפים אלו עשויים לשמש בסיס לגיבוש חזון מדיני-ביטחוני משותף לישראל ולמצרים ביום שאחרי המלחמה. בהתבסס על תוכניות מצריות ובינלאומיות, המסגרת המדינית-ביטחונית שבה דוגלת מצרים בסיום המלחמה כוללת את המרכיבים הבאים:

א. פירוז עזה: מצרים מכירה בבעייתיות הקיימת בתרחיש לפיו פלגים פלסטיניים חמושים ימשיכו לפעול בעזה אחרי המלחמה. עם זאת, בניגוד לעמדת ישראל, תוכניתה לא התנתה את סיום המלחמה בהתפרקות מיידית של חמאס מנשקה. סדר הדברים הנכון - והמציאותי יותר - בעיני קהיר כולל תקופת ביניים קצובה במהלכה ייכנסו כוחות שיטור פלסטיניים המזוהים עם הרשות הפלסטינית לרצועה ויסללו בהדרגה את הדרך לחזרתה, כאשר בנקודת זמן עליה יוחלט לאורך התהליך יידרש חמאס להכיר בגורם השלטוני הפלסטיני הלגיטימי והריבוני ולמסור לו את נשקו. שר החוץ המצרי, בדר עבד אל-עאטי, ציין בהקשר זה באוגוסט 2025 ש"יצירת אופק פוליטי להקמת מדינה פלסטינית הוא זה שיבטיח את בלעדיות הנשק בידי המדינה".³¹

עמדה דומה הוצגה גם בהצהרת ניו יורק, שלה שותפה מצרים, כאשר זו אימצה את החזון שהניח אבו מאזן: "מדינה אחת, ממשלה אחת, חוק אחד, נשק אחד". לפי ההצהרה, תהליך הפירוז בעזה יוביל לסיום שלטון חמאס ולהעברת נשקו לרשות הפלסטינית בסיוע ובפיקוח כוחות בינלאומיים, שייתכן שיכללו גם נציגות מצרית.

הצלחת תהליך הפירוז מותנית בעיני מצרים בחזרת הרשות הפלסטינית לרצועה וביצירת אופק מדיני שיוביל בהדרגה למציאות של שתי מדינות - ישראל ולצידה מדינה פלסטינית עצמאית, ריבונית ומפורזת. בראיית מצרים, ללא אופק מדיני, כל גורם זר שיהיה מעורב בפירוק חמאס מנשקה ייתפס כ"כוח כיבוש" שנכנס לנעליו של צה"ל ולא יזכה ללגיטימציה הפלסטינית והערבית החיונית לביצוע משימתו. מצרים עצמה מסתייגת מהאפשרות שתמלא תפקיד ישיר בפירוז חמאס. היא גם מסרבת לקבל מנדט זמני ברצועת עזה, נוסח תוכנית לפיד, וזאת ממגוון סיבות: היא מעוניינת להרחיק עצמה מהאשמות בשיתוף פעולה עם ישראל ובבגידה בעניין הפלסטיני; היא סבורה שיש סיכוי רב יותר שחמאס יקבל את הלגיטימיות של תהליך פירוז שיעשה בהובלת הרשות הפלסטינית; והיא גם חוששת שנטילת

31 איתמר אייכנר, נעה לוצקי, עינב חלבי ודן אורן, "המו"מ יתחדש? המגעים בקהיר והקריאה להכניס את הרשות הפלסטינית לעזה", *ynet*, 13 באוגוסט 2025.

אחריות ביטחונית ברצועה עלולה לגרור אותה לחיכוכים עם ישראל, אשר יסכנו את הסכם השלום בין המדינות.

ב. כינון מנהל אדמיניסטרטיבי זמני: מצרים תומכת בהרכבת ממשלת טכנוקרטים פלסטינים עצמאיים שייבחרו על ידי הפלגים הפלסטיניים, יאושרו על ידי ישראל ויפעלו בזיקה רופפת לרשות הפלסטינית במטרה לנהל את עזה בשלב הביניים ולהכשיר את התנאים לחזרתה המלאה לרצועת עזה במעלה הדרך.³² לשיטת מצרים, כינון חלופה שלטונית פלסטינית זו ייטול מידי חמאס את ניהול החיים האזרחיים בעזה, ויחליש את שליטתה באוכלוסייתה דרך אספקת מזון, שירותים סוציאליים, חינוך ואינדוקטרינציה. במקביל, קידום תהליך מדיני ישראלי-פלסטיני ייצור בהדרגה את התנאים לנטרול חמאס כישות צבאית ולחיזוק הלגיטימציה של הרשות הפלסטינית בעזה.

ג. הכשרת כוחות שיטור פלסטיניים במצרים ובירדן: התוכנית המצרית כוללת אימון כוח שיטור פלסטיני, שאינו חמאס, במצרים ובירדן, אשר יהיה אחראי על שמירת הביטחון ברצועה בתקופת המעבר. שתי המדינות מעוניינות בגיבוי פיננסי למהלך ובגיוס שותפות אזוריות ובינלאומיות. הכוח אמור לפעול על בסיס התפיסה שהביטחון ברצועת עזה הינו "אחריות פלסטינית בלעדית" ולהיות כפוף בסיום התהליך לרשות הפלסטינית בהתאם לעקרונות של "חוק לגיטימי אחד" ו"שמירת המונופול על שימוש בכוח". שר החוץ המצרי, עבד אל-עאטי, עדכן במרץ וביוני 2025 כי מצרים וירדן כבר החלו בפועל בהכשרת הכוחות. לדבריו, ולפי דיווחים נוספים, מצרים הכשירה מאות שוטרים פלסטינים לתפקידים ביטחוניים בעזה. כמו כן, הרשות הפלסטינית מינתה עם תחילת הפסקת האש, באוקטובר 2025, כ-5,500 שוטרים, שמספרם צפוי להגיע בהמשך ל-10,000.³³ שר החוץ המצרי העריך שאם הכוחות הפלסטיניים יצליחו לאכוף את החוק ברצועת עזה ובגדה המערבית, יהיה בכך כדי לתרום ליצירת אקלים נוח להקמת מדינה פלסטינית בת-קיימא ולחידוש תהליך השלום.³⁴

ד. הצבת כוח שלום בינלאומי והשתלבות בפעולות: התוכנית המצרית כוללת קריאה להצבת כוח שמירת שלום בינלאומי מטעם האו"ם ברצועת עזה ובגדה המערבית, במקביל לכניסת כוחות אירופיים (EUBAM ו-EUPOL-COPS). תכנית 20 הנקודות

32 "שר החוץ המצרי: הקמת מועצה מנהלתית חדשה לניהול עזה", מכאן, 14 באוקטובר 2025.

33 "5,500 שוטרים יאומנו במצרים: זה התפקיד שהרשות רוצה להשיג בממשל החדש בעזה", N12, 9 באוקטובר 2025.

34 סוכנויות הידיעות, "לא רק מתווכת: מצרים מסירה את הכפפות - ומתכוונת להשתלט על עזה", מעריב, 28 באוגוסט 2025.

של טראמפ אימצה אף היא את הרעיון להקמת כוח ייצוב בינלאומי (ISF), שיפעל במקביל לנסיגה ישראלית מדורגת מרצועת עזה ועד לאימון כוח השיטור הפלסטיני ולפריסתו.

בראית מצרים, הכוח הבינלאומי נועד לתרום לביטחונם של העמים הפלסטיני והישראלי, לפקח על יישום הפסקת האש ולבצע משימות אזרחיות של שיטור ושמירה על הסדר. בה בעת, הכוח לא ייכנס כ"פרוקסי" ישראלי אלא בכפוף ליצירת אופק מדיני לחזרת הרשות הפלסטינית ובהזמנתה, בדרך להקמת מדינה פלסטינית. אשר להגדרת סמכויותיו, קהיר מעדיפה שכוח המשימה הבינלאומי לא ישמש כ"מגפיים על הקרקע" (Boots on the ground) למאבק ישיר בחמאס או לפירוקה מנשקה, אלא יפעל בהסכמה עם הצדדים לביסוס חלופה שלטונית פלסטינית אזרחית ברצועה בתקופת המעבר שבין המלחמה ועד לייצוב סדר חדש וקבוע. לדברי עבד אל-עאטי, בתנאים אלה תהיה מצרים נכונה לסייע לכוח בינלאומי כזה ואף עשויה ליטול בו חלק. בעקבות הסכמת ישראל וחמאס על תוכנית 20 הנקודות של טראמפ באוקטובר 2025, אמור כוח ייצוב בינלאומי שימנה לפחות 1,000 חיילים להתגבש, להתפרס ולהתחיל במשימותיו במקביל ליישום השלב השני של נסיגת ישראל מרצועת עזה.³⁵

ה. כינון משטר פיקוח אפקטיבי למניעת הברחות אמצעי לחימה בגבול עזה-מצרים:

מצרים הפגינה נכונות לדון עם ישראל וארצות הברית לאורך המלחמה בבניית מכשול חדש בציר פילדלפי שייתן מענה לצרכי הביטחון הישראליים וישען על מנגנוני בקרה משותפים, כאשר גורמי ביטחון משלוש המדינות נועדו בנושא בקהיר. על מצרים יהיה לפעול בתיאום הדוק עם ישראל וגורמים שלישיים לבליתם ההברחות מעל ומתחת לגדר הגבול. עם הפתרונות הנדונים נמנים הקמת קיר סלארי תת-קרקעי מבטון עם סנסורים מתקדמים לאורך ציר פילדלפי (בדומה למכשול הקיים בגבול ישראל-עזה), והחזרת כוח המשימה של האיחוד האירופי (EUBAM) שהוצב במעבר רפיח בשנים 2005-2007 לאחר ההתנתקות (הכוח חידש את פעילותו בפיקוח על מעבר הגבול באוקטובר 2025, בעקבות הסכמי הפסקת האש בין ישראל לחמאס).³⁶

1. שימור חופש פעולה ישראלי-צבאי ברצועת עזה: עמדתה הרשמית של מצרים

קוראת לנסיגה ישראלית מלאה מרצועת עזה, אך היא צפויה להסכים לשימור

35 "ההסכם נתקל במכשולים הראשונים, השלב השני מתחיל: איום המלחמה חוזר", אל-אח'באר, 15 באוקטובר 2025.

36 Hadas Lorber, "A 'Revitalized' EUBAM Rafah? One Avenue for Eu's Involvement in the 'Day After' in Gaza," *Mitvim*, February

'פרימטר' ישראלי ביטחוני זמני או קבוע לאורך גבול הרצועה. בנוסף, מצרים עשויה להשלים - ולו בשתיקה - עם פעילות ישראלית לסיכול איומי טרור במרחבים שבהם לא יימצאו כוחות פיקוח אחרים, באופן שישמור בידי צה"ל כוח אכיפה דה-פקטו ברצועת עזה, בדומה למצב הקיים כיום בגדה המערבית.

ז. עדכון הנספח הצבאי להסכם השלום ישראל-מצרים: השינויים במציאות מאז חתימת הסכם השלום ב-1979 ועד ימינו הובילו זה מכבר לתיקונים קלים בנספח הצבאי, תחילה עם ביצוע תכנית ההתנתקות ב-2005 ("הסכם כוחות משמר הגבול") ובהמשך עם הסדרה נוספת של נוכחות כוחות משמר הגבול המצריים באזור רפיח ב-2021. סידורי הביטחון שיתגבשו בתום מלחמת "חרבות ברזל" יעניקו לשתי המדינות הזדמנות לשקול לעדכן פעם נוספת את הנספח הצבאי בהתאם לנסיבות החדשות, באופן שיסייע לתיקון הפרות ביישום ההסכם, לחיזוק האמון הדדי ביניהן ולשיפור מערכת ביחסיהן. עדכון זה עשוי לכלול את סוגיות דוגמת ניטור הגבולות, שינוי היקפי הכוחות המורשים באזורים המפורזים, תיאום המאבק בטרור בחצי האי סיני, הגדרת סמכויות ה-MFO (הכמ"ר) בפיקוח על תשתיות הצבא וסדרי הכוחות המצריים בחצי האי סיני, והגברת השקיפות של התיאום הביטחוני לציבורים בשתי המדינות.³⁷

ח. הידוק הנורמליזציה: בראיית קהיר, ייצוב הזירה הישראלית-פלסטינית צפוי לקדם בהמשך תהליכי אינטגרציה אזוריים, שבמסגרתם ישראל - החיה בשלום ובביטחון לצד המדינה הפלסטינית שבדרך - תעמיק את השתלבותה במרחב ותהדק את יחסיה הדו-צדדיים והרב-צדדיים גם עם מצרים, ברוח יוזמת השלום הערבית. לפי התפיסה המוצגת בהצהרת ניו יורק ושצוינה בהמשך גם על ידי שר החוץ המצרי, אינטגרציה אזורית מלאה - במסגרתה יכוננו 57 מדינות ערביות ואסלאמיות יחסי שלום, דו-קיום ושיתוף פעולה עם ישראל - תלויה לא רק בסיום המלחמה בעזה, אלא גם בסלילת נתיב לסיום הסכסוך הפלסטיני-ישראלי ובהקמת מדינה פלסטינית עצמאית.³⁸ התקדמות בכיוון זה תקל על כינוס מחדש של "פורום הנגב" (שהוקם ב-2022 וכלל קבוצות עבודה מגוונות בנושאי ביטחון מזון וטכנולוגיות מים, אנרגיה נקייה, תיירות, בריאות, חינוך ודו-קיום וכן ביטחון אזורי), על הרחבת והחצנת פעילות פורום הגז של מזרח הים התיכון (EMGF) ועל האצת שיתופי פעולה בילטרליים ומולטילטרליים בנושאי סחר, תשתיות וביטחון אזורי, תוך הקמת מסגרות אזוריות ובינלאומיות התומכות בנורמליזציה.

37 ברק רביד, "נתניהו ביקש מארה"ב ללחוץ על מצרים לעצור את ההתעצמות הצבאית בסיני", N12, 20 בספטמבר 2025.

38 סמר נצר, "שר החוץ: 57 מדינות ערביות ואסלאמיות מוכנות לנרמל את היחסים עם ישראל, בתנאי שתהיה הפסקת אש ותוקם מדינה פלסטינית", אל-אחראם, 7 באוקטובר 2025.

ט. חידוש תהליך השלום בין ישראל לפלסטינים במעורבות מצרית: מצרים רואה בתוכנית לשיקום עזה צעד ראשון בדרך לחידוש המשא ומתן בין ישראל לרשות הפלסטינית על יישוב הסכסוך, תהליך לו היא עשויה לתרום כמתווכת בעלת ניסיון וכגורם בעל מנופי השפעה על הפלסטינים. כך היא מקווה למנוע היווצרות הסדרים חלקיים וחד-צדדיים המוגבלים לסוגיית עזה, אשר צפויים להערכה להוביל לסבבי אלימות נוספים בעתיד ולהוריד את מאמצי ההסדרה והשיקום לטמיון.

י. חיבור מחדש בין רצועת עזה לגדה המערבית: מצרים דגלה עוד לפני המלחמה - וביתר שאת בעקבותיה - בחזרת הרשות הפלסטינית לרצועת עזה, בסיום הבידול בין הגזרות ובכינון שלטון פלסטיני מאוחד ומוסכם בהנהגת ראמאללה כבסיס לקידום פתרון של שתי מדינות בסכסוך הישראלי-פלסטיני. לשם כך, מצרים מתווכת להסכמות בין הפלגים הפלסטיניים ולוחצת עליהם לגשר על המחלוקות. היא צפויה לסייע לרשות הפלסטינית לא רק בשיקום עזה אלא גם במאמצים שיידרשו כדי לבסס קונצנזוס פלסטיני-ערבי שיאפשר לה ליטול את מושכות השלטון ברצועה, לקיימו באופן אפקטיבי ולחזק את ההכרה הפנימית והחיצונית במעמדה השלטוני הלגיטימי.

בהקשר זה, התוכנית המצרית כוללת תמיכה ברפורמות עמוקות ברשות הפלסטינית שתכליתן בניית מוסדות חסינים ובני-קיימא המסוגלים להגשים את השאיפות של העם הפלסטיני בדרך לחופש ולעצמאות. רפורמות המוזכרות בתוכנית כוללות עריכת בחירות לפרלמנט ולנשיאות בתוך שנה, שיפור השירותים הציבוריים, עידוד הפיתוח הכלכלי, העצמת נשים ובני נוער והקפדה על עקרונות של שקיפות ומתן דין וחשבון. מטרתן לייצר ממשל פלסטיני אפקטיבי המספק שירותים לאזרחיו ומניח תשתית למציאות של ביטחון, שלום ושגשוג. הצהרת ניו יורק כוללת אף היא תמיכה בינלאומית - מצד מדינות האיחוד האירופי והליגה הערבית - בצעדים לקידום הרפורמות ברשות הפלסטינית, בדגש על ממשל תקין, מאבק בהסתה ושיפור סביבת העסקים והפיתוח. התמיכה ברפורמות, כך הובטח, תלווה בסיוע פוליטי ופיננסי לרשות הפלסטינית, ותתורגם באופן מעשי לכינוס ועידה בינלאומית של תורמים בקהיר.

2) תפקידיה האפשריים של מצרים במישור הכלכלי והתשתיתי

מאז כינון הסכם השלום עם ישראל התייחסה מצרים בחשדנות ליוזמות להידוק החיבור האזרחי בינה לבין רצועת עזה, וזאת מחשש שישראל שואפת להטיל עליה את העול העזתי ולחמוק בדרך זו מפתרון כולל של הבעיה הפלסטינית. ואולם, ההזדמנויות לייצר השפעה בעזה, לגרוף דיבידנדים כלכליים ולחזק את מעמדה האזורי והבינלאומי - כמו גם תחושת סולידריות אותנטית עם הפלסטינים ולחצי דעת הקהל על המשטר - יצרו בעשור הקודם סדקים בעמדתה של מצרים. שיקולים אלה הביאו בהדרגה להגברה של מעורבותה ברצועת עזה ושל נכונותה למלא תפקידים פעילים בשיקומה ובפיתוחה.

מגמה זו התחזקה מאז ה-7 באוקטובר. כאמור, על פי התוכנית המצרית לשיקום עזה, מעורבותה של מצרים ברצועה צפויה לגדול בתום המלחמה, בין היתר כדי למנוע הגירת עזתים למצרים, אך לא בכל תנאי. מצרים מעדיפה ששיקומה הכלכלי והתשתיתי של עזה יקודם בזיקה לאופק מדיני רחב במכלול הפלסטיני, קרי גיבוש מתווה לסיום המלחמה שבקצהו נתיב להקמת מדינה פלסטינית ולא, למשל, סיפוח קבוע של הרצועה למצרים או לישראל. בנסיבות אלו, עשויה מצרים להעמיד את יכולותיה המגוונות - לצד שחקנים אזוריים ובינלאומיים נוספים, ובכפוף לשיתוף פעולה ישראלי - לעיצוב פניה העתידיים של עזה במגוון תחומים אזרחיים:

א. שיכון ובנייה מחדש: בהתאם לתוכנית המצרית, השיקום הפיזי של הריסות עזה יתחלק על פני שלושת השלבים המוזכרים בה: בששת החודשים הראשונים יסופקו 200 אלף יחידות דיור זמניות לעקורים בשבעה אתרי מחסה ברחבי הרצועה, בהם יתגוררו כמיליון וחצי עקורים, ויוחל בשיפוץ של מבנים. בשלב זה יפונו ההריסות, יוכשר ציר צלאח אל-דין לתנועת הכלים המעורבים במאמצי השיקום, ויפורקו נפלים, מטענים וטילים; בשלב השני, שיימשך שנתיים, יוכנו מגורי קבע ל-1.6 מיליון תושבים עזתים, ואליהם יתווספו פעולות להכשרת אדמות חקלאיות, לפיתוח תשתיות חשמל ותקשורת ולהקמת שירותים חיוניים; בשלב השלישי, שייפרש על פני שנתיים וחצי, תימשך הבנייה של תשתיות, שירותים, מבני ציבור ו-200 אלף יחידות דיור קבועות נוספות, שבצירוף ליחידות הקיימות יוכלו לאכלס כ-2.75 מיליון נפש.

ב. אנרגיה: עוד לפני טבח ה-7 באוקטובר דווח כי אספקת חשמל מתחנת הכוח המצרית באל-עריש עשויה לתת מענה חלקי (עד 300 מגה וואט) למחסור ברצועת עזה בכפוף להקמת קווי חשמל שיגיעו לגבול רפיה, וכך גם להשתלב באסטרטגיה

של מצרים להפוך למרכז אנרגיה אזורי.³⁹ פרויקטי תשתית המתבססים על סינרגיה בין היצע האנרגיה בחצי האי סיני לביקוש ברצועת עזה באמצעות ייבוא חשמל ממצרים, עשויים לצבור תאוצה מחודשת בתום המלחמה, כאשר בתוכנית המצרית מושם דגש על פיתוח מקורות אנרגיה ירוקים כחלק אינטגרלי ממאמצי השיקום.

פוטנציאל נוסף קיים בפיתוח שדה הגז "מרין" מול חופי עזה בהובלה מצרית-פלסטינית - ובתיאום עם ישראל - כחלק מהמהלכים לשיקום עזה תחת הנהגה פלסטינית חלופית לחמאס.⁴⁰ כמות הגז **המשוערת** בשדה עומדת על 30 BCM, וניתן יהיה להפיק ממנו כ-2 BCM בשנה, שיענו על צורכי האנרגיה ברצועה למספר שנים ויאפשרו מכירת עודפי גז למצרים והשגת רווח פוטנציאלי של כ-2.7 מיליארד דולר לפלסטינים.⁴¹ בפברואר 2021 **חתמו** מצרים והרשות הפלסטינית (הריבון במאגר) על מזכר הבנות לשיתוף פעולה בפיתוח שדה מרין ובהולכת גז לרצועת עזה ולמצרים לשם הנזלה וצריכה פנימית.⁴² ערב המלחמה, ביולי 2023, אישרה ישראל את קידום הפרויקט בכפוף לשמירת אינטרסיה הביטחוניים והמדיניים, אך זה הושעה עקב המלחמה. חידוש הפרויקט יסייע בייצוב המצב ברצועת עזה, יתרום במעט למשק הגז המצרי ויפריך קונספירציות הרווחות בתקשורת הערבית - ולעיתים אף במערב - לפיהן ישראל שמה לה למטרה להשתלט במסגרת המלחמה על משאבי הגז הפלסטיניים.⁴³

ג. אזור תעשייה ומסחר משותף על גבול עזה-מצרים: הקמת אזורי תעשייה ברצועת עזה בכלל, ולאורך גבולה עם מצרים בפרט, עשויה למשוך השקעות זרות, לחזק את הסחר בין סיני לעזה ומהן לשווקים נוספים ולייצר מקומות תעסוקה לגיטימיים, שיצמצמו הברחות, סחר בלתי חוקי ופנייה לטרור. לפי התוכנית המצרית, השלב השלישי והאחרון של השיקום יכלול הקמת אזורי תעשייה וחקלאות ברצועה, שיעסקו בין היתר בתעשייה חקלאית, בייצור מזון, בתעשיות קלות ובעבודות יד, יחזקו את החוסן של הכלכלה המקומית וייצרו מקומות תעסוקה.

אזור התעשייה והמסחר בגבול עזה עשוי להשתלב בעתיד בהסכם אזורי תעשייה

39 Sally Ibrahim, "Gas and the blockade: Egypt's economic plan for Gaza," *The New Arab*, June 13, 2023.

40 אופיר וינטר, "אור באפלה: כיצד ניתן להדק את יחסי ישראל-מצרים בתחום האנרגיה?", עדן אסטרטגי 27: 4, נובמבר 2024, עמ' 84-87.

41 Elai Rettig and Benny Spanier, "Why Israel Approved Development of the Gaza Marine Gas Field," *BESA*, July 17, 2023.

42 Mona Sukkarieh, "Between tales and facts: The long saga of Gaza Marine," *Issam Fares Institute for Public Policy & International Affairs*, February 2024.

43 Elai Rettig and Lee Wilcox, "The Gaza Oil Myth," *BESA*, October 27, 2024.

מוכרים (QIZ - Qualified Industrial Zone), שנחתם בדצמבר 2004 בין ישראל, מצרים וארצות הברית. ההסכם יצר תמריץ לשיתופי פעולה בין חברות מִישראל וממצרים דרך הענקת פטור ממכס בייצוא מוצרים מצריים הכוללים תשומה ישראלית (לפחות 10.5%) לשוק האמריקאי, והוא מספק פרנסה למאות אלפי עובדים.

ד. תעבורה וסחר: נמלי הים והתעופה שמצרים פיתחה והרחיבה בשנים האחרונות באל-עריש עשויים לשרת גם את עזה ולאפשר יצוא ויבוא סחורות אליה וממנה, לפחות בתקופה הביניים עד להקמת נמלים עצמאיים בתוך הרצועה.⁴⁴ רעיונות להרחבת היקפי הסחר בין מצרים לרצועת עזה החלו מקודמים בקהיר עוד לפני המלחמה, וכללו השמשה של נמל אל-עריש והקמה של נמל משנה בעזה בפיקוח ובניהול מצרי. בנוסף לכך, נדונו הקמת כביש מהיר ומסילות רכבת שיחברו את רצועת עזה לאל-עריש לצורך העברת סחורות לייצוא לנמלים בסיני דרך היבשה, ויצירת נתיבי סחר עקיפים ומנוטרים בין עזה לשווקים בעולם, העשויים לסייע לתהליכי השיקום ברצועה.⁴⁵

הידוק שיתוף הפעולה הכלכלי בין רצועת עזה למצרים עשוי לשרת שורת שאיפות של מצרים: הפיכת אל-עריש למרכז סחר וייצוא מוביל בים התיכון המקשר בין צפון אפריקה, המזרח התיכון ואירופה; משיכת השקעות מקומיות ובינלאומיות לצפון סיני; יצירת הזדמנויות תעסוקה לתושבי צפון סיני והעלאת רמת חייהם; וחיצוק היציבות והמשילות במחוז שסבל במשך שנים ממצוקה כלכלית וחברתית, מתחושות של אפליה וניכור ומטרור סלפי-ג'האדיסטי.

יתרה מכך, ניתן לבחון את השתלבותן של מצרים ורצועת עזה בפרויקט ה-IMEC לשינוע סחורות בין אסיה, המזרח התיכון ואירופה בעזרת תשתיות ונתיבי סחר. תוכנית נוספת שנזכרה על ידי מקורבי ממשל טראמפ הינה הקמת "מסדרון אברהמי" אזורי שיכלול תשתית תחבורתית של רכבות ונמלים שיחברו בין ישראל ומצרים למדינות המפרץ. התוכנית כוללת אזור לוגיסטי ברפיח ("שער אברהם") שישרת סחורות מכלל האזור, ישרים תשתיות קיימות באל-עריש ובִישראל ויזכה לתמיכה פיננסית ותקצוב ממוסדות בינלאומיים כמו הבנק העולמי, האו"ם והאיחוד האירופי.⁴⁶

44 מחמד חסין, "2024: שנת הפיכת נמל אל-עריש למרינה עולמית ולשער אל העתיד", אל-יום אל-סאבע, 23 בדצמבר 2024.

45 יאסמין כרם, "כאמל אל-זויר: אנו מתכננים להאריך את קו הרכבת מאל-עריש לרפיח כדי להקל על העברת הסיוע לעזה", אל-מצרי אל-יום, 16 באוקטובר 2025.

46 "From a Demolished Iranian Proxy to a Prosperous Abrahamic Ally".

ה. הרחבת שטח הרצועה לים התיכון: תוכנית השיקום המצרית כוללת הצעה לשימוש ב-50 מיליון טון של פסולת הריסות שיושלכו לים, בנוסף ל-200 מיליון מ"ק של חול ים ואבנים שיגיעו ברובם ממצרים, כדי להרחיב את שטח הרצועה ב-14 ק"מ מרובעים (כ-2% משטחה המקורי). רעיון זה מתכתב עם התוכנית שהועלתה ב-2016 על ידי שר הביטחון ישראל כץ, עת כיהן כשר התחבורה, להקמת אי מלאכותי בינלאומי אשר יחובר לחוף באמצעות גשר עליו עמדת ביקורת ביטחונית. אי כזה יעניק לרצועת עזה מוצא הומניטרי ומסחרי מבוקר לעולם ויגדיל בפועל את שטחה, מבלי לסכן את ביטחונה של ישראל או לפגוע בזכויותיה הטריטוריאליות. לצד יתרונותיה של התוכנית, ישנם סימני שאלה כלכליים, סביבתיים ותחזוקתיים סביב השלכותיה ושימושה.⁴⁷

1. מים: צפון סיני ורצועת עזה מתמודדות עם מחסור חמור וכרוני במקורות מים לשתייה ולחקלאות. על כן, יש היגיון בקידום פתרונות מבוססי תשתיות אזוריות - חלקן קיימות זה מכבר בחצי האי סיני וחלקן פוטנציאליות, כגון מתקני התפלה נסמכי אנרגיה סולרית. מצרים חנכה מאז 2019 כמה מתקני התפלה באזור אל-עריש, שנועדו לשרת בעיקר את האוכלוסייה בצפון סיני (כולל רפיח המצרית).⁴⁸ בפועל, פעילותם עדיין חלקית עקב קשיים טכניים ואחרים ולא ברור אם ומתי יוכלו לשרת את עזה.⁴⁹

במקביל, בראשית המלחמה הקימה איחוד האמירויות שישה מתקני התפלה מים בשטח מצרים, בסמוך למעבר רפיח, וב-2024 החלה הזרמת מים מותפלים לתושבי הרצועה, בעיקר לאזור רפיח ואל-מוואסי, והקלו על מצוקתם.⁵⁰ ביולי 2025 חלה התפתחות נוספת עם אישור ישראלי להנחת צינור מים ישיר מרפיח המצרית לדרום רצועת עזה, ללא תלות בתשתיות ישראליות. הקו שאורכו 7.5 קילומטר צפוי לספק בשלב הראשון מים מטהרים לכ-600,000 תושבים,⁵¹ ובהמשך ליותר ממיליון איש.⁵² זהו פרויקט הומניטרי רב-צדדי, הנתמך על ידי איחוד האמירויות, מצרים וישראל. בעתיד ייתכן שניתן יהיה למנפו כחלק מהשלב השני של תוכנית

47 איתמר אייכנר, "אי מלאכותי מול עזה: כך דוחף להכרעה בקבינט", *Ynet*, 21 ביוני 2016.

48 <https://www.egypttoday.com/Article/1/68900/N-Sinai-governor-inaugurates-water-desalination-station-in-Arish>

49 Mohamed Salman, "North Sinai's Thirst: A Deepening Water Crisis," *Zawia*3, May 16, 2025.

50 WAM, "UAE opens desalination plants in Rafah to pump water to Gaza," *Khaleej Times*, January 1, 2024.

51 Itamar Eichner, "IDF: Advancing initiative to connect water line from Egyptian desalination plant to Gaza," *Ynet*, July 27, 2025.

52 שחר קליימן, "7.5 מיליון ליטר ביום: האמירויות חנכו את צינור המים לעזה", *ישראל היום*, 29 באוגוסט 2025.

השיקום המצרית לעזה, הכוללת אספקת מים ותשתיות כיבוי אש וביוב, ובכלל זה שני מתקני התפלה, מתקני אגירת מים לשתייה, לכיבוי אש ולהשקיה ושתי תחנות לטיפול בשפכים.

ז. קידום פרויקטים משולבים בתחום התיירות: מיקומה של רצועת עזה על חוף הים התיכון עשוי להפוך בטווח הבינוני והרחוק את מגזר התיירות למקור הכנסה חשוב עבור תושביה. נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ, אף [טען](#) שעזה יכולה להיות "הריוויר של המזרח התיכון".⁵³ תוכנית המיוחסת למקורבי ממשלו העריכה את רווחי התיירות בשלושה מיליארד דולר בשנה, והציעה הקמת 40 מלונות יוקרה.⁵⁴ תוכנית השיקום המצרית זיהתה גם היא את הפוטנציאל הגלום בפיתוח תיירות ימית, ובכלל זה נמל, אתרי נופש, חופים ציבוריים, פארקים ומתקנים על פני כ-2,000 דונם (2.4 אחוזים משטח הרצועה). בשונה מחזון טראמפ, התוכנית המצרית מדגישה את השמירה על הזהות הערבית-פלסטינית של עזה. זאת ועוד, פיתוח ענף התיירות ברצועה עשוי להשתלב בעתיד - בכפוף לשיפור דרמטי במצב הביטחוני - במיזמי תיירות שמקדמת מצרים בצפון סיני ובשיתופי פעולה פוטנציאליים בתחום זה עם הרשות הפלסטינית, ישראל, ערב הסעודית וירדן.⁵⁵

(3) תפקידיה האפשריים של מצרים במישור ההומניטרי, החברתי והחינוכי

לאורך המלחמה העבירה מצרים סיוע הומניטרי לרצועת עזה לאחר שעבר בידוק ביטחוני בישראל, ואפשרה מעבר מאות אלפי אזרחים ופצועים לשטחה. לאחר השתלטות ישראל על מעבר רפיח במאי 2024 הוסט עיקר הסיוע המצרי למעבר כרם שלום. סגירת מעבר רפיח הערימה קשיים לוגיסטיים על העברת הסיוע, שכלל מזון, תרופות, ביגוד ואוהלים, והיה לה חלק בהחרפת המצב ההומניטרי ברצועה.⁵⁶ ואולם, חרף הפגיעה בנגישות ובהיקף הסיוע לעזה, מצרים המשיכה ליטול נתח משמעותי באספקתו. בראייתה, הסיוע מהווה כלי להקלת המשבר ההומניטרי ברצועה ואת לסולידריות עם תושביה, כמו גם מנוף לחיזוק מעמדה האזורי והבינלאומי ומחסום בפני זליגת המשבר ונהירת פליטים לשטחה.

ניסיונותיה של ישראל לספק מענים ממוקדים למצוקות ההומניטריות בעזה, מבלי להידרש לסוגיות המדיניות היסודיות הנוגעות ל"יום שאחרי המלחמה" ולחזרתה של

53 "President Trump: Gaza Strip could be the 'Riviera of the Middle East'," *CNBC*, February 5, 2025.

54 "From a Demolished Iranian Proxy to a Prosperous Abrahamic Ally".

55 Mustafa Marie, "Discover Egypt's paradise, North Sinai," *Egypt Today*, April 26, 2022.

56 Xinhua, "Humanitarian aid stuck at Rafah crossing as Gaza crisis worsens," August 8, 2024.

הרשות הפלסטינית לרצועה, התקבלו על ידי מצרים בחשדנות. העברת סמכויות לאספקת הסיוע ולחלוקתו במאי 2025 לידי "הקרן ההומניטרית לעזה" (GHF) ו"מיליצית הכוחות העממיים" בראשות יאסר אבו-שבאב, נתפסה בקהיר כמסווה לאסטרטגיה ישראלית-אמריקאית ימנית-קיצונית. על פי הלך חשיבה קונספירטיבי זה, מאחורי צעדים הומניטריים אלה הסתתרה כוונה לרכז את האוכלוסייה העזתית באזורי התכנסות צרים ומוגדרים וליצור תנאים שיאפשרו בהמשך מימוש תוכניות של עקירה בכפייה או מרצון של תושבי הרצועה.⁵⁷

הקשיים בהוצאה לפועל של יוזמות הסיוע הישראליות-אמריקאיות היוו בעיני קהיר אישוש לעמדתה הדוגלת במתן מענה לסוגייה ההומניטרית כחלק מחזון כולל לסיום המלחמה, להחזרת הרשות הפלסטינית לרצועת עזה כגורם שלטוני לגיטימי ולסלילת נתיב להקמת מדינה פלסטינית עצמאית לצד מדינת ישראל. ככל שיתבסס ויתקדם הסכם הפסקת האש, תפקידיה של מצרים עשויים להתרחב אל מעבר לאספקה ולהעברה של סיוע הומניטרי ישיר או עקיף לרצועת עזה ולרשויות האמונות על חלוקתו, ולכלול את התחומים הבאים:

א. מעורבות במאמצי הסיוע ההומניטרי: מצרים צפויה ליטול חלק פעיל ומשמעותי - לצד שחקנים נוספים - במציאת פתרונות למצוקותיהם ההומניטריות של הפליטים והעקורים ובסיוע בהקמה מחדש של מערכות סוציאליות כמו רפואה, חינוך ורווחה. כפי שהובהר בהצהרת ניו יורק, תהליכי השיקום יתבצעו במהירות, ותוך "הותרת הפלסטינים על אדמתם", ובכך יעלו בקנה אחד עם עמדתה של מצרים נגד יישובם מחדש בסיני או במקומות אחרים מחוץ לרצועה.

ב. סיוע לישראל באיתור ובחילוץ גופות החללים החטופים: לאחר השגת הסכם הפסקת האש באוקטובר 2024 נכנסו כלים הנדסיים מצריים לרצועת עזה בתיאום עם ישראל וארצות הברית במטרה לסייע בחילוץ גופות החללים החטופים מבין ההריסות. הכלים המצריים פעלו בהתאם למודיעין ישראלי והיוו בעיני ישראל תחליף מועדף על צוותים וכלים תורכיים שיאפשרו לאנקרה לבסס דריסת רגל ברצועה.⁵⁸

לצד שיתוף פעולה זה, שוררת מחלוקת בין ירושלים לקהיר בנוגע לעתיד אונר"א, סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם המסייעת לפליטים הפלסטינים. הכנסת אישרה באוקטובר 2024 חקיקה המקפאה את פעילותה של אונר"א לאחר שזיהתה קשרים בין עובדי הסוכנות לחמאס, מעורבות אנשי אונר"א במתקפת 7

57 למשל: "עמיד מחמוד מוחי אל-דין: השב"כ גייס את יאסר אבו שבאב", צדא אל-בלד, 12 ביולי 2025.

58 סמדר פרי, "סיפור הכיסוי המצרי", Ynet, 27 באוקטובר 2025.

באוקטובר והסתה בבתי הספר המופעלים על ידיה.⁵⁹ ישראל גם מתנגדת לחלקה של אונר"א בהנצחת בעיית הפליטים הפלסטינים. מנגד, מצרים וגורמים נוספים בקהילה הבינלאומית רואים באונר"א גוף לגיטימי שהוקם מתוקף החלטת האו"ם.³⁰² התוכנית המצרית קראה להמשיך התמיכה הפוליטית, המשפטית והפיננסית במשימותיה ההומניטריות של אונר"א ברצועת עזה, בגדה המערבית ובירושלים, וגינתה את החוק שהתקבל בישראל בדבר הפסקת פעילותה. הצהרת ניו-יורק אימצה עמדה מעט שונה – היא הביעה אמנם תמיכה בהמשך יישום המנדט של אונר"א ובמימונה, אך הגבילה עמדה זאת בסד זמנים שיימשך עד להעברת שירותיה למוסדות פלסטיניים מוסמכים ומצוידים.

ג. גיוס מימון: מצרים ערכה בעבר ועידות לאיסוף תרומות לשיקום עזה בעקבות סבבי לחימה בין חמאס לישראל,⁶⁰ וקראה לכינוס ועידה דומה בקהיר עם סיום המלחמה. כחלק ממגמה זו, כללו התוכנית המצרית והצהרת ניו יורק קריאות להקמת קרנות בינלאומיות ייעודיות לניתוב תרומות של מדינות ומוסדות לתוכניות לשיקום עזה, להגשת סיוע לתושביה ולטיפול ביתומים. התוכנית המצרית והצהרת ניו יורק גם קראו לאיחוד האירופי ולגורמים נוספים להעניק תמיכה פוליטית וכספית לרשות הפלסטינית, כדי שתוכל ליישם את הרפורמות החיוניות לחיזוקה ולקבל לידיה את האחריות על רצועת עזה, ולכנס לשם כך ועידת תורמים בינלאומית.

ד. מעורבות בתהליכים של דה-רדיקליזציה במערכות החינוך והדת: מצרים התמודדה במשך עשרות שנים עם קבוצות טרור אסלאמיסטיות רדיקליות שאיימו על ביטחונה ועל זהותה. מאז מהפכת יוני 2013 נאבק המשטר המצרי הנוכחי באחים המוסלמים, הוציא את התנועה מחוץ לחוק ועמל על "חידוש השיח הדתי" באמצעות שליטה בתוכניות הלימודים, בדרשות המסגדים ובאמצעי התקשורת. בהיותה של חמאס תנועת בת של האחים המוסלמים, עשויה מצרים לתרום מניסיונה המוצלח גם לשלטון העתידי ברצועת עזה. התוכנית המצרית מדגישה בהקשר זה את הצורך בשימור הזהות הפלסטינית השורשית במסגרת תהליכי השיקום, ובכלל זה בנייה באבן ירושלמית וטיפול "עץ הזית" כסמל לעמידה איתנה. צעדים אלה נועדו לחזק את החיבור של העזתים למורשתם המקומית מול תוכניות ההגירה מרצון, אך גם עשויים לסייע בטיפול אתוס אלטרנטיבי לזה של חמאס, כזה המציב את הזהות הלאומית הפלסטינית הפרטיקולרית לפני הזהות הדתית הפאן-אסלאמית.

59 סיון חילאי ומורן אזולאי, "הכנסת אישרה ברוב עצום, חרף התנגדות אמריקנית: פעילות אונר"א בישראל תופסק", *Ynet*, 28 באוקטובר 2024.

60 למשל: "המדינות התורמות התחייבו להעביר 5.4 מיליארד דולר לשיקום רצועת עזה", *כלכליסט*, 12 באוקטובר 2014.

עוד כוללת התוכנית המצרית מתווים לבנייה של מוסדות חינוך, כמו בתי ספר ואוניברסיטאות, וכן מאתיים מסגדים ועשר כנסיות לשימוש האוכלוסייה העזתית. למעורבות המצרית בהקמת בתי התפילה עשויה להתלוות השפעה גם על זהות הדרשנים שיקבלו לידיהם את המבנים ועל אופי התכנים שיונחלו לקהילות המוסלמיות והנוצריות שיתפללו בהם. ואולם, מוסד אל-אזהר, הגוף ההלכתי הדתי הבולט במצרים אשר כפוף למדינה המצרית, שיבח את טבח 7 באוקטובר ומלבה מראשית המלחמה שנאה, אלימות וטרור.⁶¹ לפיכך, ספק רב אם ביכולתו למלא תפקידים קונסטרוקטיביים ישירים בתהליכי הדו-רדיקליזציה הנחוצים בעזה.

הצהרת ניו יורק, ותוכנית 20 הנקודות של טראמפ, אף שלא מתייחסות במישרין לתפקידה של מצרים, כוללות מחויבות מפורשת לתמיכה בצעדים ותוכניות שמטרתן להילחם בקיצוניות, בהסתה, בדה-הומניזציה, באלימות ובטרור, כמו גם בפרקטיקות של אפליה ובתכנים של שטנה. ההצהרה מדגישה את הצורך בקידום תרבות של שלום בבתי ספר בפלסטין ובישראל ובעדכון תוכניות הלימודים הפלסטיניות והישראליות, תוך הקמת מנגנון בינלאומי שינטרן ויוודא ששני הצדדים עומדים ביעדי הרפורמה שיוצבו בפניהם. הניסיון החיובי של מצרים בעדכון ספרי הלימוד בעשור האחרון עשוי לסייע בבניית תוכניות לימודים פלסטיניות המטפחות ערכים של שלום, סובלנות ודו-קיום. תוכנית טאמפ קוראת לדיאלוג בין דתי שמטרתו טיפוח נרטיבים פייסניים בקרב פלסטינים וישראלים.⁶²

61 אופיר וינטר ומיכאל ברק, "מאסלאם מתון לאסלאם רדיקלי? התייבבות אל-אזהר לצד חמאס", מבט על, גיליון 1777, 31 באוקטובר 2023.

62 אלדד פרדו ואופיר וינטר, "ישראל והיהודים בספרי הלימוד במצרים - מבט צופה פני עתיד", המכון למחקרי ביטחון לאומי, 10 בינואר 2024.

סיכום: המלצות להידוק שיתוף הפעולה בין ישראל למצרים

מצרים היא שחקנית מפתח, שאין לה תחליף, בעיצוב המציאות ברצועת עזה בפרט ובזירה הפלסטינית בכלל, וזאת מתוקף עובדות גיאוגרפיות, פוליטיות והיסטוריות. תפקידה צפויים להתרחב עם סיום המלחמה בכפוף להתקדמות מאמצי השיקום והוצאתם מהכוח אל הפועל. לפיכך, כל הסדר עתידי שיושג ברצועת עזה יחייב שיתוף פעולה הדוק ופורה בין ישראל למצרים, אשר יספק מענים חדשים - ביטחוניים, מדיניים, כלכליים, תשתיתיים, הומניטריים וחינוכיים - לאתגריה. לקחי 7 באוקטובר צריכים להוביל את ירושלים וקהיר לנסח חזון אסטרטגי משותף לעתיד עזה, ולקדמו כבסיס לשיתוף פעולה הדוק ביניהן. לשם כך, נדרשות שתי המדינות לצמצם את הפערים והמתחים בעמדותיהן, להתגבר על שורת חילוקי דעות אסטרטגיים וטקטיים ולשקם את יחסי האמון ושיתוף הפעולה ביניהן.

כפי שהמלחמה בעזה העמידה בפני ישראל ומצרים מכלול אתגרים, כך היא גם טומנת בחובה מגוון הזדמנויות למינוף תפקידה המרכזיים של מצרים בזירה הפלסטינית לטובת גיבוש מציאות חדשה, יציבה ובטוחה יותר ברצועה ולחיוזוק יסודות השלום בין ירושלים לקהיר. על ישראל להיעזר במצרים בהגשמת היעד המרכזי של מיגור חמאס ככוח שלטוני, בד בבד עם שיתוף פעולה הדוק בגיבוש הסדרי גבול בטוחים, בקידום תהליכי שיקום ודה-רדיקליזציה בחברה הפלסטינית ובהנחת תשתית לאינטגרציה אזורית רחבה. ככל שישאל תשכיל לפעול מתוך הכרה בשאיפות, ברגישויות ובאינטרסים של מצרים, כך יגדלו התשומות שמצרים תוכל להציע ליום שאחרי המלחמה ויתחזקו יחסי השלום הישראליים-מצריים.

לשם מיצוי ההזדמנויות העומדות על הפרק, מומלץ לישראל ולמצרים להתמקד באפיקי הפעולה הבאים:

- 1. גיבוש חזון אסטרטגי משותף לעתיד רצועת עזה:** מצרים השקיעה מאמץ ניכר בגיבוש תוכנית שיקום מפורטת, בתמיכה ערבית ובינלאומית רחבה, שנזכרה בהצהרת ניו יורק והשפיעה על תוכנית טראמפ. ישראל אינה מצופה לאמץ את התוכנית המצרית במלואה, אך מן הראוי שתבחן אותה בכובד ראש ותתייחס אליה לכל הפחות כבסיס לשיח מעמיק עם הצד המצרי, שמטרתו עיצוב תכנית משולבת העומדת בתנאי היסוד הישראליים והמצריים גם יחד, בראשם: גיבוש מתווה מוסכם ואמין לפירוק חמאס מנשקה; העברה הדרגתית ומותנית של האחריות על רצועת עזה לרשות הפלסטינית; ומעורבות של מצרים ומדינות נוספות בתקופת הביניים

במהלכה יחלו תהליכי הפירוז, השיקום והבנייה מחדש של עזה.

2. שיפור השיח והקשב ההדדיים וגילוי רגישות ל"קווים אדומים", לדאגות וליעדים של

הצד האחר: על ישראל להימנע מקידום צעדים חד-צדדיים הנתפסים כמאיימים על אינטרסים יסודיים של מצרים ועל גבולותיה הריבוניים, כגון מהלכי עקירה, גירוש או סיפוח. העוצמה הצבאית הישראלית צריכה להיתרגם למדיניות שמייצבת את הסדר האזורי, תוך דיאלוג עם מצרים, ולא למדיניות מיליטריסטית חד-ממדית שמלבה חששות מצריים מפני "הגמוניה ישראלית".⁶³ בהקשר זה, אין ביכולתה של ישראל לכפות על מצרים מהלכים שנועדו לקעקע מהיסוד את הרעיון הלאומי הפלסטיני, ברוח תוכנית ההכרעה של בצלאל סמוטריץ', ואין באפשרותה לצפות ממצרים להשליט את ריבונותה ברצועה - מהלך שיעמידה בעימות חזיתי עם חמאס ופת"ח, יסכן את מעמדו הפנימי משטרה ועלול לייצר חיכוכים עם ישראל ולערער את הסכם השלום בין המדינות.

שיפור השיח והקשב ההדדיים חיוני להשגת מתווה שמצד אחד יביס את חמאס ויעניק לישראל את "סיפור הניצחון" שהיא מחפשת בעזה, ומצד שני יאפשר למצרים לשמור ולטפח את מעמדה בדעת הקהל הערבית כגורם המסייע לחזרת הרשות הפלסטינית לרצועה, ואשר אינו נתפס כ"קבלן משנה" של ישראל הפועל מטעמה.

3. מעורבות מצרית בייצוב המצב הביטחוני ברצועת עזה ובפירוז: על מצרים לסייע

לישראל בקידום מתווה שבו חמאס לא נותר גורם שלטוני ברצועת עזה, רצועת עזה מפורזת מנשק שאינו בסמכות השלטון המרכזי הלגיטימי החלופי לחמאס, החללים החטופים מוחזרים וישראל מותירה ברשותה כלים ומרחב פעולה למניעה וסיכול של איומים ביטחוניים. לשם כך, ביכולתה של מצרים ליטול חלק בארגון ובהובלה של כוח הייצוב הבינלאומי (ISF) שיהיה אחראי על ייצוב רצועת עזה ויסייע לפירוק חמאס מנשקה ולהדרת חמאס מהמערכת הפוליטית הפלסטינית והערבית הלגיטימית בעתיד לבוא. פעולות כגון אלו צריכות להתבסס על ההבנה שהמאמץ הערבי והבינלאומי נגד חמאס לא נועד לפגוע בפלסטינים, אלא לשרת את עניינם ואת יציבות האזור כמכלול. ביכולתה של ההנהגה בקהיר לסייע למקבילתה בירושלים לגייס את דעת הקהל הישראלית לתמוך בחזרת הרשות הפלסטינית דרך דיפלומטיה ציבורית ישירה, דוגמת ראיונות של שר החוץ או הנשיא המצרי לכלי התקשורת הישראליים, במהלכם תודגש מחויבותה של מצרים לסייע בהחלפת שלטון חמאס ובקידום תהליכי השלום והנורמליזציה באזור.

העמקת המעורבות המצרית הביטחונית ברצועת עזה תסייע לביסוס מחדש של

63 אופיר וינטר ואמירה אורון, "לאחר סיום המלחמה עם איראן במצרים ובירדן חוששים מהשתלטות ישראלית", הארץ, 1 ביולי 2025.

תפקידה המוביל של מצרים כמתווכת המובילה בין ישראל לפלסטינים על חשבון קטר ותורכיה ולמיצובה כמדינת המפתח בשיקום עזה ב"יום שאחרי המלחמה".

4. עדכון סידורי הביטחון סביב ציר פילדלפי ומעברי הגבול: המציאות שלאחר המלחמה מחייבת גיבוש מתווה חדש למנגנון פיקוח וניטור אפקטיבי וחודרני שיסכל הברחות אמל"ח מעל ומתחת לפני הקרקע בגבול עזה-סיני, ימנע התעצמות מחודשת של החמאס והג'יהאד האסלאמי ויבטיח שהמלחמה בעזה לא תהפוך ל"סבב לחימה" נוסף המסתיים בהפוגת לחימה זמנית. בהקשר זה, יש מקום לדיון ישראלי-מצרי באפשרות לעדכון הנספח הביטחוני של הסכם השלום והתפקידים והסמכויות של כוחות בינלאומיים שיפעלו בסיני ובעזה כמו EUBAM, ISF, MFO ו-EUPOL COPPS (כוח אירופי להכשרת שוטרים במערך הביטחון הפלסטיני), בכפוף לנסיבות המשתנות ותוך שמירת הריבונות והאינטרסים החיוניים של שתי המדינות. צעדים אלה יתרמו לשיפור הביטחון ברצועת עזה ובגבול ישראל-מצרים בתום המלחמה, יחזקו את יחסי האמון בין גורמי הביטחון בשני הצדדים ויקרינו לחיוב על יחסי המדינות כמכלול.

5. קידום מיזמי שיקום, פיתוח כלכלי ובניית תשתיות בהובלת מצרים: על ישראל לעודד את המעורבות הישירה והעמוקה של מצרים בתהליכי השיקום של רצועת עזה לאחר המלחמה. על שתי המדינות להתנות את התקדמות תהליך השיקום בפירוק חמאס מנשקו ובכך שכספי השיקום ישמשו אך ורק למטרות אזרחיות. כעולה מהתוכנית המצרית, שאיפתה של קהיר אינה רק לשמש צינור להעברת סיוע הומניטרי, אלא גם כאמור למלא תפקיד מרכזי בהוצאה לפועל של פרויקטים תשתיתיים ארוכי טווח (חלקם באמצעות חברות מצריות) בתחומי הדיור, האנרגיה, המים, התעבורה, הבריאות והחינוך. פיתוח תשתיות - לצד שימוש בכאלו שכבר קיימות בצפון סיני דוגמת נמלי ים ואוויר, כבישים, מתקני התפלה, קווי מים ותחנות כוח - עשויים לענות על חלק מצורכי עזה ואף לתרום לתהליכי האינטגרציה האזורית. באופן זה, מצרים תהנה מהשקעות ומרווחים כלכליים ותחזק את מעמדה האזורי, את השפעתה בזירה הפלסטינית ואת היציבות בגבולה הדרומי. ישראל, מצדה, תצא נשכרת מייצוב המציאות בעזה, תוך שמירה על אינטרסיה המדיניים והביטחוניים, הפחתת מעורבותה הישירה ברצועה והגברת תחושת הריבונות של תושביה.

6. מתן תמריצים כלכליים למצרים: בצד העמידה על התביעה ממצרים לסייע במיגור חמאס ברצועת עזה, על ישראל לעודד גורמים אזוריים ובינלאומיים, בהם מדינות המפרץ, ארצות הברית, האיחוד האירופי, סין וגופים פיננסיים עולמיים, להציע למצרים חבילה אטרקטיבית של תמריצים כלכליים להעמקת מעורבותה

הקונסטרוקטיבית בעזה. תמריצים אלה עשויים לכלול מענקי פיתוח ייעודיים לצפון סיני, השקעות בתשתיות אזרחיות המיועדות לשימוש חוצה-גבולות בעזה ובסיני ומחיקת חלק מחובותיה החיצוניים. לשם כך, ניתן לרענן ולעדכן את המתווה שהוצע למצרים ב-2020 בתוכנית השלום של טראמפ (Peace to Prosperity), במסגרתה יועדו למצרים מיליארדי דולרים למימון פרויקטים של פיתוח תשתיות ותעסוקה, בעיקר בסיני. בה בעת, על ישראל להכיר בכך שתמריצים אלה - גם אם יגבירו את העניין של מצרים בפתרון המשבר בעזה ואת היענותה לצרכיה האסטרטגיים של ישראל - לא יסיגו מעמדותיה העקרוניות בסוגייה הפלסטינית.

7. קידום מסגרות לשיח ולתיאום אזורי: יש ללוות את תהליכי השיקום בעזה בהקמת פורום קבוע לתיאום מדיני, ביטחוני, כלכלי והומניטרי בהובלת מצרים, ישראל וארצות הברית, ובהשתתפות מדינות נוספות מהאזור ומחוצה לו (ורצוי בעתיד - גם הרשות הפלסטינית המתקנת). פורום כזה יוכל לשמש מסגרת להתמודדות עם אתגרים בזירה הפלסטינית, לקדם אינטרסים כלכליים משותפים, לבנות אמון הדדי, להפיג מתיחויות ולפתור מחלוקות, כמו גם לצמצם את כוח ההיזק של שחקנים בעלי אוריינטציה פרו-אסלאמיסטית דוגמת קטר ותורכיה. עיגון תפקידה המוביל של קהיר בפורום יחזק את מעמדה האזורי, יגביר את מחויבותה למיזמי השיקום והפיתוח וישלב אותה במאמצי האינטגרציה האזוריים - כל אלה הם גם אינטרסים של ישראל. זאת ועוד, ניתן לשקול הרחבה של מנגנון ה-QIZ בין וושינגטון, קהיר וירושלים לצורך הקמת אזורי תעשייה בסמוך לגבול סיני-עזה, שיוכרו בארצות הברית לצורך פטור ממכס.

לסיכום, כישלון או הצלחה ביצירת שותפות ישראלית-מצרית אסטרטגית עתידים לעצב את דמותה של רצועת עזה בשנים הקרובות ובמקביל לכך להשפיע על יחסי השלום בין ישראל למצרים. העדר שיתוף פעולה בין ירושלים לקהיר יגדיל את הסיכון להסלמה מחודשת, יקשה על מתן מענה למשבר ההומניטרי בעזה ויערער את יחסי השלום בין המדינות - ויעניק בכך לחמאס הישג אסטרטגי מהסוג שקיוותה לרשום ב-7 באוקטובר. מנגד, מסלול של תיאום אסטרטגי בין ישראל למצרים עשוי להוביל לפירוז חמאס מנשקה, למניעת התחמשותה מחדש, להאצת שיקום עזה, לחיזוק היציבות בסיני ולשילוב רצועת עזה בחזון ישראלי-פלסטיני וכלל-אזורי חדש ומבטיח. כך, בצד שיקום יחסי השלום בין שתי המדינות, ניתן יהיה גם להציב חיץ בפני התעצמות גורמים אסלאמיסטיים רדיקליים בחסות החורבן העזתי, אשר בבלימתם יהיה רווח משותף לישראל, למצרים וליתר שוחרי השלום, היציבות והשגשוג במזרח התיכון.

במימון משותף של
האיחוד האירופי

פרסום זה במימון משותף של האיחוד האירופי. תוכנו הוא באחריותו הבלעדית של היחידה המדינית בטחונית, ואינו משקף בהכרח את עמדות האיחוד האירופי.